

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

GRETA RANONYTĖ
II kurso studentė

**DARBUOTOJŲ VALSTYBĖS APSAUGOS NUO GALIMO PAJAMŲ
PRARADIMO DĖL NEDARBO PREFERENCIJOS: ĮGŪDŽIAIS GRĮSTA
PRIEIGA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Ž. Martinaitis

Vilnius, 2020

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (*Darbuotojų valstybės apsaugos nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo preferencijos: įgūdžiais grįsta prieiga*) yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Greta Ranonytė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Ranonytė G. Darbuotojų valstybės apsaugos nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo preferencijos: įgūdžiais grįsta prieiga: Viešosios politikos analizės programos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Ž. Martinaitis. – 2020 – 70 p.

Reikšminiai žodžiai: įgūdžių rinkinys, įgūdžių skaičius, įgūdžių gylis, substantyvi dimensija, ekonominė dimensija, valstybės apsauga, nykstančios darbo vietos, nedarbo išmokos, gerovės valstybė

Tyrimu siekiama patikrinti priežastinį ryšį tarp darbuotojų profesijose naudojamo įgūdžių rinkinio ir jų preferencijų valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo. Valstybės apsauga operacionalizuojama per valdžios paramą nykstančioms pramonėms šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas, ir valdžios išlaidas nedarbo išmokoms. Įgūdžių rinkinys apibrėžiamas kaip profesijose naudojamas įgūdžių skaičius ir jų gylis. Pastarasis kintamasis susijęs su darbuotojų išsilavinimu, kadangi aukštesnis išsilavinimas lemia gilesnius įgūdžius, tad gylis laikomas įsiterpiančiu kintamuoju.

Teorinis tyrimo pagrindas remiasi dviem aspektais. Pirma, atsižvelgiant į Iversen ir Soskice turto teoriją, Goldthorpe klasių schemas modelį bei Streeck, Lazaer, Christenko, Martinaičio ir Gaušo darbus, apžvelgiama individualistinė įgūdžių rinkinio prieiga. Antra, įgūdžių įtaką preferencijoms galima aiškinti ne tik per substantyvą (įgūdžių rinkinio pobūdžio), bet ir per ekonominę – struktūrinių skirtumų valstybėse – dimensiją. Siekiant kontroliuoti ekonominės dimensijos veiksnius ir atsižvelgti į svarbiausius skirtumus šalyse, atliekama Hall ir Soskice, Esping-Andersen, Bonoli, Fenger ir Aidukaitės valstybių tipologijų sintezė. Remiantis minėtais darbais keliamos keturios hipotezės. Pirmoji – didėjantis įgūdžių skaičius lemia mažesnę palaikymą valstybės teikiamai apsaugai nuo galimo pajamų praradimo, antroji – mažesnę palaikymą lemia didėjantis įgūdžių gylis, trečioji – mažesnę palaikymą lemia didėjantis išsilavinimas. Siekiant patikrinti priežastinio ryšio tarp darbuotojų įgūdžių rinkinio ir jų preferencijų aiškinamąją galią, valstybės įtraukiamos kaip kontrolinis kintamasis, ir keliami ketvirtoji hipotezė – įgūdžių rinkinys lemia darbuotojų preferencijas nepaisant valstybių kategorijos.

Hipotezių tikrinimui naudojami Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenys, o duomenų analizei pasitelkiama dvinarė logistinė regresija. Tyrimo rezultatai rodo, kad, nepaisant valstybių kategorijos, darbuotojų preferencijas lemia profesijose naudojamų įgūdžių skaičius ir darbuotojų išsilavinimas. Vis dėlto, įvertinant silpnus statistinių modelių tinkamumo rezultatus daroma išvada, kad kiti determinantai, labiau susiję su ekonominės dimensijos veiksniais, preferencijas galėtų paaiškinti geriau nei darbuotojų įgūdžių rinkinys.

Turinys

Įvadas	7
1. Teorinis pagrindas.....	11
1.1 Didesnė valstybės apsauga nuo pajamų praradimo – specifinių ar bendrinių įgūdžių darbuotojams?.....	11
1.2 Įgūdžių pobūdis ir nagrinėjimo dimensijos	17
1.3 Struktūriniai skirtumai tarp valstybių ir jų klasifikacija.....	22
2. Metodologija	28
2.1 Duomenys.....	28
2.2 Nepriklausomi kintamieji	28
2.3 Priklausomas kintamasis	29
2.4 Kontroliniai kintamieji.....	31
2.5 Multikolinearumo tikrinimas	32
2.6 Tyrimo metodas – dvinarė logistinė regresija	33
3. Asmens preferencijos valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo: empiriniai rezultatai	34
3.1 Nykstančių darbo vietų apsauga	34
3.2 Nedarbo išmokos	39
3.3 Rezultatų apibendrinimas.....	45
Išvados ir rekomendacijos	48
Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	52
Priedai	54
1 priedas. Valstybių gerovės režimų klasifikacija.....	54
2 priedas. Profesijoje naudojamų įgūdžių skaičius ir gylis	55
3 priedas. Multikolinearumo testai – kintamųjų koreliacija.....	57
4 priedas. Multikolinearumo testai – dispersijos mažėjimo daugiklis ir tolerancijos matas	58
5 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. I valstybių kategorija	59
6 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. II valstybių kategorija	60
7 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. III valstybių kategorija	61
8 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. IV valstybių kategorija	62

9 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. V valstybių kategorija	63
10 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. I valstybių kategorija.....	64
11 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. II valstybių kategorija	65
12 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. III valstybių kategorija ...	66
13 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. IV valstybių kategorija ...	67
14 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. V valstybių kategorija	68
Summary.....	69

Ivadas

Jan Zutavern ir Martin Kohli¹ teigimu, gerovės valstybės egzistuoja tam, kad tenkintų savo piliečių poreikius. Nors tai yra tik viena iš daugelio gerovės valstybės kūrimo priežasčių, autorių nuomone būtų keista ginti gerovės valstybės poreikį, kuri neatlieka bent esminės savo funkcijos – poreikių tenkinimo. Dėl šios priežasties gerovės valstybės modelis šalyse iš esmės susiformuoja per paklausą – piliečių poreikius – ir pasiūlą – valstybės socialinės apsaugos dydį. Yra skirtingi aiškinimai, kaip susiformuoja pusiausvyra tarp paklausos ir pasiūlos. Kees van Kersbergen² išskiria keturias gerovės valstybės formavimosi logikas. Pirmoji – socio-ekonominio vystymosi ir modernizacijos, nurodanti istoriškai vykusių visuomenės pokyčius ir jėgas, lėmusias gerovės valstybės ištakas ir vystymąsi. Antroji logika – politinės integracijos ir valstybės kūrimo, kuri papildo pirmąją logiką mintimi, jog esant tam tikroms sąlygoms veikia politiniai veikėjai, kurie socialinę politiką naudoja kaip socialinės kontrolės, politinio bendruomeniškumo ir tautinio identiteto kūrimo instrumentą. Kitaip tariant, pagal antrąją logiką kuriama dirbančiosios klasės priklausomybė nuo valstybės, kad būtų sumažinta revoliucijos grėsmė. Trečioji logika – poreikių tenkinimo ir rizikos paskirstymo, kuria gerovės valstybės buvimas grindžiamas per rinkos ydas. Ir ketvirtoji logika – klasių politikos ir perskirstymo, kuria grindžiama klasių ir jų atstovų galios mobilizacija ir politinių koalicijų formavimasis, kuriais nustatomas gerovės valstybės intervencijos tipas ir mastas. Ketvirtoji logika remiasi tuo, jog darbo santykiai ir darbo rinka didele dalimi lemia visuomenės socialinę stratifikaciją. Walter Korpi³ teigimu, socio-ekonominės klasės generuoja skirtumus tarp piliečių atvirumo rizikai. Dažniausiai rizikos yra susijusios su senėjimu, ligomis, nelaimingais atsitikimais darbe, nedarbu ir skurdu, o visuomenės nariai skiriasi savo ištekliais, padedančiais įveikti sunkumus, todėl formuojasi koalicijos.

Ketvirtoji gerovės valstybės formavimosi logika rodo, kad valstybės teikiama apsauga yra neatsiejama nuo darbo rinkos, kuri yra pagrindinis visuomenės išteklių šaltinis. Dauguma visuomenės narių yra priklausomi nuo gaunamo darbo užmokesčio, o jo praradimas reiškia didėjančią nepritekliaus riziką. Dėl šios priežasties modernios kapitalistinės valstybės siekia užtikrinti darbuotojų apsaugą nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo. Tokios apsaugos tikslas – pašalinti nedarbo skurdo riziką ir

---

¹ Jan Zutavern ir Martin Kohli, „Needs and Risks in the Welfare State”. Kn. Francis G. Castles et al. (sud.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford University Press, 2010, 169.

² Kees van Kersbergen ir Barbara Vis, *Comparative Welfare State Politics: Developments, Opportunities, and Reform*, Cambridge University Press, 2013, 31-52. <<https://doi.org/10.1017/CBO9781139021852>> [Žiūrėta 2020 05 14]

³ Walter Korpi, „Power Resources and Employer-Centered Approaches in Explanations of Welfare States and Varieties of Capitalism: protagonists, Consenters, and Antagonists”, *World Politics*, 58(2), 2006, 173. <<https://www.jstor.org/stable/40060131>> [Žiūrėta 2020 05 14]

sukurti paskatas asmenims ieškoti darbo bei didinti jų įsidarbinimo galimybes⁴. Darbuotojų poreikių supratimas ir juos lemiantys priežastiniai ryšiai yra aktualūs tiek gerovės valstybės tyrimų, tiek viešosios politikos kontekste, todėl **tyrimo objektas** – darbuotojų preferencijos, o **priklausomas kintamasis** – valstybės teikiama pajamų praradimo dėl nedarbo apsauga.

Darbuotojų preferencijų determinantų nagrinėjimas remiasi individualistine prieiga, susijusia su darbuotojų įgūdžiais. Kiekvienas asmuo iš esmės renkasi, į kokius įgūdžius investuoti. Pradėję dirbti jie ilgainiui gali susidurti su įvairiomis rizikomis, dėl kurių gali prarasti darbą ir pajamas. Rizikos dydis susijęs su tuo, kokius įgūdžius asmuo turi, o kuo didesnė pajamų praradimo rizika, tuo daugiau valstybės teikiamos apsaugos turėtų tikėtis toks asmuo. Klausimas, kokių įgūdžių darbuotojai susiduria su didesne rizika, yra plačiai nagrinėjamas literatūroje. Bene žymiausia skirtis yra daroma tarp darbuotojų, turinčių specifinius įgūdžius, ir darbuotojų, naudojančių bendrinius įgūdžius. Keliant klausimą, kurių įgūdžių darbuotojams reikia daugiau socialinės apsaugos iš valstybės, gaunami skirtingi rezultatai – Torber Iversen ir David Soskice⁵, Thomas Cusack, Torben Iversen ir Philipp Rehm⁶, Philipp Rehm⁷ teigia, kad tokios apsaugos labiau reikia specifinių įgūdžių darbuotojams, John H. Goldthorpe⁸ ir Patrick Emmenegger⁹ – priešingai, apsauga aktualesnė bendrųjų įgūdžių darbuotojams. Vis dėlto, Iversen ir Soskice turto teorija vertina įgūdžių perkeliamumą, o Goldthorpe klasių schemas modelis – įgūdžių pakeičiamumo aspektus. Kartu autoriai skiriasi įgūdžių apibrėžimu – Iversen ir Soskice turto teorijoje specifiniai įgūdžiai pritaikomi konkrečiai profesijai ir paprastai įgyjami profesinio mokymo metu, Goldthorpe klasių schemas modelyje – taip pat pritaikomi konkrečiai profesijai, tačiau jie gali būti tiek profesiniai, tiek akademiniai. Akademinis įgūdžius Iversen ir Soskice laiko bendriniais, o Goldthorpe bendrinius įgūdžius apibrėžia kaip apskritai nereikalaujančius jokio išsilavinimo. Šiame kontekste Wolfgang Streeck¹⁰ pasiūlo multidimensinę prieigą, išskiriant ekonominę ir substantyvią dimensijas, o

---

⁴ Antonia Asenjo ir Clemente Pignatti, „Unemployment Insurance Schemes Around the World: Evidence and Policy Options“, *International Labour Office*, 2019, 6. <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_723778.pdf> [Žiūrėta 2020 05 14]

⁵ Torben Iversen ir David Soskice, „An Asset Theory of Social Policy Preferences“, *American Political Science Review*, 95(4), 2001. 875-893. <<https://sites.fas.harvard.edu/~iversen/PDFfiles/SocialPreferences.pdf>> [Žiūrėta 2019 12 15]

⁶ Thomas Cusack, Torben Iversen ir Philipp Rehm, „Risks at Work: The Demand and Supply Sides of Government Spending“, *Oxford Review of Economic Policy*, 22(3), 2006, 365-389. <<https://doi.org/10.1093/oxrep/grj022>> [Žiūrėta 2019 12 17]

⁷ Philipp Rehm, „Risks and Redistribution. An Individual-Level Analysis“, *Comparative Political Studies*, 42(7), 2009, 855-881. <<https://doi.org/10.1177/0010414008330595>> [Žiūrėta 2019 12 19]

⁸ John H. Goldthorpe, *On Sociology: Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*, Oxford University Press, 2000, 206-230.

⁹ Patrick Emmenegger, „Specificity versus replaceability: the relationship between skills and preferences for job security regulations“, *Socio-Economic Review*, 7(3), 2009, 407-430. <<https://academic.oup.com/ser/article/7/3/407/1691892>> [Žiūrėta 2020 01 09]

¹⁰ Wolfgang Streeck, „Skills and Politics: General and Specific“, *MPIfG Discussion Paper 11/1*, 2011, 1-38. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1781042> [Žiūrėta 2020 01 12]

Edward P. Lazaer¹¹ siūlo atsisakyti įgūdžių skirstymo į bendrinius ir specifinius. Lazaer teigimu, kiekvienoje profesijoje darbuotojai naudoja tam tikro meistriškumo lygio įgūdžius, o Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas¹², papildydami Lazaer, pasiūlo nagrinėti įgūdžių rinkinius – jų plotį ir gylį, kadangi kiekvienoje profesijoje naudojami skirtingi rinkiniai. Remiantis minėtų autorių darbais tyrime keliamas **klausimas** – kokius profesijose naudojamus įgūdžių rinkinius turintys darbuotojai tikisi didesnės valstybės apsaugos nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo.

Šis klausimas aktualus ne tik dėl to, kad prisideda prie teorinio priežastinio ryšio tarp darbuotojų įgūdžių rinkinio ir jų preferencijų dėl valdžios teikiamos apsaugos aiškinimo, bet ir iš dalies atliepia dabartinę situaciją. Jonathan Rothwell ir Hannah Van Drie¹³, nagrinėdami COVID-19 pandemijos įtaką nedarbui ir nedarbo išmokoms, balandžio mėnesį atliko tyrimą 20-yje valstybių¹⁴, kuriuo nustatė, kad nuo kovo mėnesio maždaug 11,9 proc. – 58 milijonai – darbuotojų registravosi bedarbiais. 6,8 proc. visų darbuotojų (33 mln.) pateikė paraišką nedarbo išmokoms per tradicines nacionalines nedarbo apsaugos schemas, o 5,1 proc. (25 mln.) gavo išmokas iš programų, skirtų darbdavių rėmimui, kad būtų išsaugotos jų turimos darbo vietos. Ne išimtis ir Lietuva. Užimtumo tarnybos duomenimis, „[...] gegužės 1 d. šalyje buvo registruota 193,3 tūkst. darbo neturinčių asmenų – 50,3 tūkst. daugiau nei prieš metus ir 23,9 tūkst. daugiau negu šių metų balandžio 1 d. Registruotas nedarbas gegužės 1 d. siekė 11,2 proc.“¹⁵. Kartu Lietuvoje mažėjo ir darbuotojų paklausa – nuo kovo 16 d. ji susitraukė trečdaliu.¹⁶ Sodros duomenimis, „[...] gegužę nedarbo išmokos iš viso pasieks 76 tūkst. gyventojų. Palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu, nedarbo išmokų gavėjų skaičius išaugo ketvirtadaliu“¹⁷. Nors šiuo metu augantį nedarbą iš esmės lemia įvestos karantino sąlygos ir darbdavių (ne)gebėjimas/(ne)galėjimas prie jų prisitaikyti, tačiau kartu aktualūs ir darbuotojų profesijose naudojami įgūdžių rinkiniai, leidžiantys paaiškinti, kodėl vieni darbuotojai yra labiau pažeidžiami tokių krizių, o kiti – mažiau.

---

¹¹ Edward P. Lazaer, „Firm-Specific Human Capital: A Skill-Weights Approach“, *Journal of Political Economy*, 117(5), 2009, 914-940. <https://www.jstor.org/stable/10.1086/648671?seq=1#metadata_info_tab_contents> [Žiūrėta 2020 01 23]

¹² Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas, „Specific and General Skills: Concepts, Dimensions, and Measurements“, *Competition and Change*, 24(1), 2020, 44-69. <<https://doi.org/10.1177/1024529419882554>> [Žiūrėta 2020 02 03]

¹³ Jonathan Rothwell ir Hannah Van Drie, „The effect of COVID-19 and disease suppression policies on labor markets: A preliminary analysis of the data“, *The Brookings Institution*, 2020-04-27. <<https://brook.gs/2TwCXzC>> [Žiūrėta 2020 05 20]

¹⁴ Jungtinėse Amerikos Valstijose, Airijoje, Kanadoje, Islandijoje, Turkijoje, Norvegijoje, Jungtinėje Karalystėje, Australijoje, Austrijoje, Danijoje, Švedijoje, Izraelyje, Naujojoje Zelandijoje, Ispanijoje, Meksikoje, Pietų Korėjoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Nyderlanduose ir Vokietijoje.

¹⁵ Užimtumo tarnyba, „Lietuvos darbo rinka 2020/04“, 2-3. <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/7212425/LDR_2020-04.pdf?fbclid=IwAR0kDzQUcZ5DwDwaqct8ByZcTNZICnHu8eAx4w_D65GTpB49qObEWqYR5Uc> [Žiūrėta 2020 05 20]

¹⁶ Ten pat, 3.

¹⁷ SODRA, „Nedarbo išmokų gavėjų skaičius išaugo ketvirtadaliu“, 2020-05-14. <<https://bit.ly/3er8F9x>> [Žiūrėta 2020 05 20]

Valstybės teikiama pajamų praradimo dėl nedarbo apsauga šiame tyrime bus operacionalizuojama dviem kintamaisiais. Pirmasis - valstybės išlaidos į nykstančias pramonės šakas, siekiant išsaugoti darbo vietas, ir antrasis – nedarbo išmokos. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nedarbo apsaugos schemos, ypač kai kalbama apie nedarbo išmokas, neretu atveju yra susijusios su tam tikromis sąlygomis, pavyzdžiui, dalyvavimo darbo rinkoje trukme, taip pat egzistuoja taikymo taisyklės, pavyzdžiui, į išmokas nepretenduoja savarankiškai dirbantys. Todėl šiame darbe bus nagrinėjamos tik tų asmenų preferencijos, kurie tiriamuoju laikotarpiu apibrėžiami kaip samdomi darbuotojai ir apklausos metu turintys darbus.

Tyrimo kontekste svarbu ir tai, kad, Antonia Asenjo ir Clemente Pignatti teigimu, daugumoje valstybių nedarbo apsaugos schemos yra finansuojamos bendrai darbuotojų, darbdavių ir vyriausybės¹⁸, tačiau gali skirtis kiekvieno iš veikėjų sumokama dalis. Kartu modernios kapitalistinės valstybės labai skiriasi valdžios vaidmens dydžiu, darbo santykių reguliavimu, paramos šaltiniais ir valstybės teikiama kita socialine pagalba – nelaimingų atsitikimų, ligos, motinystės išmokomis, o taip pat sveikatos apsaugos ir pensijų schemomis, švietimu ir pan. Pastarieji aspektai susiję su istoriškai susiformavusiais struktūriniais skirtumais valstybėse. Tam, kad minėti skirtumai tarp valstybių empirinėje tyrimo dalyje būtų kontroliuojami ir būtų patikrinta priežastinio ryšio tarp darbuotojų įgūdžių ir jų preferencijų aiškinamoji galia, teorinėje tyrimo dalyje bus pristatoma valdžios vaidmens skirtumų apžvalga, leisianti suskirstyti 22 tiriamas šalis į panašius klasterius.

Siekiant atsakyti į pagrindinį tyrimo klausimą, naudojami Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenys, o duomenų analizei pasitelkiama dvinarė logistinė regresija, atlikta su IBM SPSS duomenų analizės programa. Tyrimo rezultatai rodo, kad darbuotojų preferencijas lemia profesijose naudojamų įgūdžių skaičius ir darbuotojų išsilavinimas. Kartu daroma išvada, kad, vis dėlto, preferencijoms didesnę įtaką daro ne įgūdžių rinkinys, o struktūriniai valstybių skirtumai, ypač atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos veiksnius, darbo rinkos institucijas, darbo santykių reguliavimą ir esamą valdžios socialinį vaidmenį.

Teorinėje tyrimo dalyje bus pristatyti socialinės apsaugos preferencijų, kurias lemia darbuotojų turimi įgūdžiai, teorijų aiškinimų skirtumai, įgūdžių rinkinių konceptualizacija, analizės dimensijos, struktūriniai valdžios vaidmens skirtumai valstybėse ir tyrimo hipotezės. Metodologinėje dalyje bus plačiau aptariami pagrindiniai tyrimo kintamieji ir naudojamas analizės metodas, o išvadose, remiantis empirinės dalies rezultatais, bus pateikiamos tolimesnių tyrimų rekomendacijos.

---

¹⁸ Asenjo ir Pignatti, 30.

1. Teorinis pagrindas

Kaip minėta įvade, šio tyrimo teorinis pagrindinis remiasi dviem aspektais. Pirma, nagrinėjama individualistinė prieiga – kaip asmens įgūdžių rinkinys veikia jo preferencijas dėl valstybės apsaugos nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo. Antra, atliekama modernių kapitalistinių valstybių tipologijų sintezė, siekiant išskirti ir kontroliuoti svarbiausius makro lygmens skirtumus valstybėse. Toliau bus pristatomi pagrindiniai Iversen ir Soskice turto teorijos (ang. *asset theory*) ir Goldthorpe klasių schemos aiškinimų skirtumai, Streeck, Lazaer, Christenko, Martinaičio ir Gaušo įgūdžių rinkinio konceptualizacija bei Hall ir Soskice, Esping-Andersen, Bonoli, Fenger ir Aidukaitės įžvalgos, leisiančios 22 tiriamas šalis suskirstyti į panašių valstybių klasterius, taip kontroliuojant svarbiausius jų skirtumus.

1.1 Didesnė valstybės apsauga nuo pajamų praradimo – specifinių ar bendrinių įgūdžių darbuotojams?

Siekiant atsakyti į klausimą, kokių įgūdžių darbuotojams reikalinga didesnė valstybės apsauga nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo, teorijoje vyrauja prieštaravimas tarp Iversen ir Soskice turto teorijos ir Goldthorpe klasių schemos modelio. Iversen ir Soskice teigia, kad didesnę apsaugą iš valstybės renkasi specifinių įgūdžių darbuotojai, o Goldthorpe teigimu – bendrųjų įgūdžių darbuotojai. Šiame poskyryje bus apžvelgiami minėtų teorijų aiškinimų skirtumai.

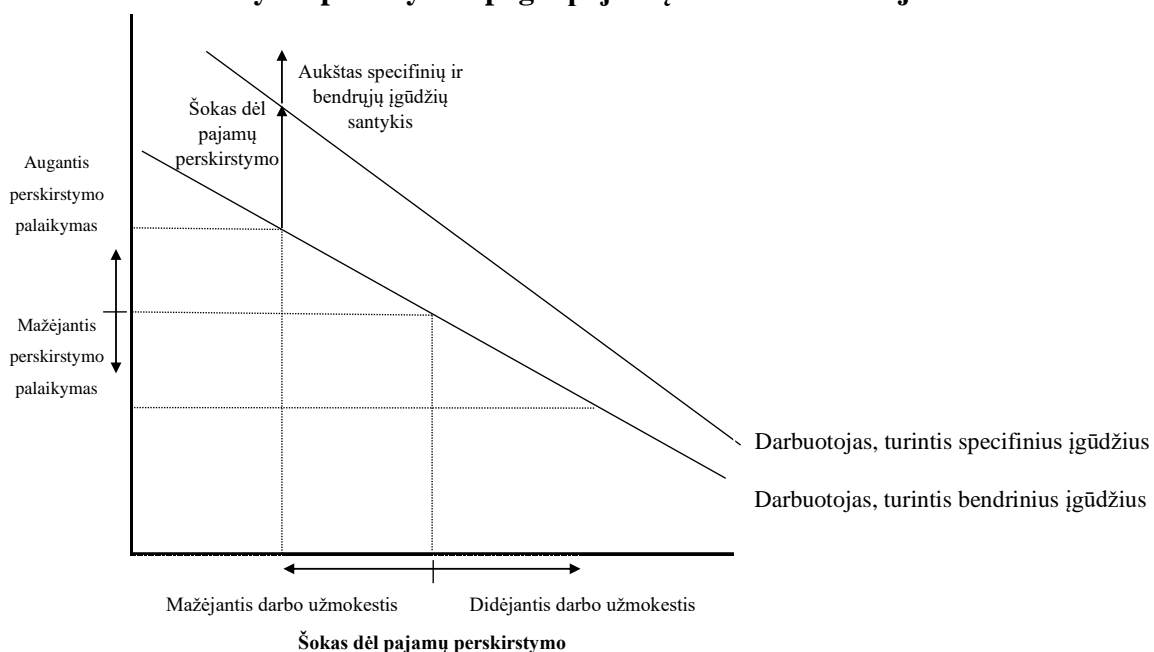
Torbern Iversen ir David Soskice¹⁹ aiškinimu, didesnės apsaugos preferencijų determinantai – darbo užmokestis ir specifiniai įgūdžiai. Specifiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip įgyjami per profesinį mokymą ir panaudojami tik vienoje konkrečioje įmonėje, industrijos šakoje ar profesijoje (ang. *occupation*), todėl sunkiai perkeliama kitai darbo vietai. Asmenys, prieš pradėdami dirbti, renkasi, į kokius įgūdžius investuoti ir kur juos įgyti. Tie, kurie pasirenka investuoti į specifinius įgūdžius, paprastai įgyjamus profesinio mokymo metu, pasikeitus rinkos sąlygoms ar esant išorės šokui, rizikuoja susidurti su ilgesniu nedarbo laikotarpiu ir pajamų praradimu nedarbo atveju, kadangi tokie įgūdžiai, kaip minėta anksčiau, yra sunkiau perkeliama. Ir priešingai, tie, kurie pasirenka investuoti į bendrinius įgūdžius – akademinus (t. y. siejamus su aukštuoju mokslu) ir lengviau perkeliama kitai darbo vietai – susiduria su mažesne rizika ilgą laikotarpį nesusirasti darbo. Kitaip tariant, nuo įgūdžių priklauso asmens pažeidžiamumo laipsnis. Dėl šios priežasties specifinių įgūdžių darbuotojai, kurių pažeidžiamumas dėl sudėtingo įgūdžių perkeliama didesnis, turi didesnes paskatas palaikyti valstybės apsaugą nuo galimo pajamų praradimo.

---

¹⁹ Iversen ir Soskice, 875-893.

Kitas svarbus regresorius – asmens pajamos. Autoriai remiasi Allan H. Meltzer ir Scott F. Richard²⁰ modeliu, kuriuo teigiama, jog kuo daugiau asmuo uždirba, tuo mažesnė tikimybė, kad toks darbuotojas rinksis didesnes valstybės išlaidas, galinčias reikšti mokesčių didinimą. Remiamasi mintimi, kad žmonės yra racionalūs ir siekia maksimizuoti savo naudą, todėl sumokami mokesčiai turi atitikti jų galimus poreikius. Darbuotojai mokesčių didinimą palaikys tol, kol sumokamų mokesčių suma atitiks jų gaunamą valstybės teikiamų paslaugų ar išmokų dydį. Dėl šios priežasties autoriai daro išvadą, kad kuo didesnis atlyginimas, tuo sumokamų mokesčių suma labiau neatitinka galimai atgaunamos gražos iš valstybės, tad mokesčių didinimą labiau palaikys tie, kurie uždirba mažiau²¹. Kaip matyti iš 1 paveikslą, didėjantis darbo užmokestis lemia mažesnę persikirstymo palaikymą. Kartu svarbus ir įgūdžių aspektas, kadangi didesnę persikirstymą labiau palaiko specifinių įgūdžių darbuotojai. Vis dėlto, neatmetama ir darbo užmokesčio įtaka, nes palaikymo skirtumas tarp bendrųjų ir specifinių įgūdžių darbuotojų didžiausias tada, kai darbo užmokestis žemas. Tai rodo, kad specifinių įgūdžių darbuotojai, ypač kai jų pajamos žemesnės, susiduria arba su didesne nedarbo rizika, arba su rizika ilgiau nesusirasti kito darbo, todėl persikirstymą palaiko labiau nei bendrinių įgūdžių darbuotojai. Siekiant patikrinti priežastinį ryšį tarp darbuotojų įgūdžių ir jų preferencijų, darbo užmokestis šiame darbe bus kontroliuojamas kintamasis.

1 paveikslas. Persikirstymo palaikymas pagal pajamų ir rizikos funkcijas

Šaltinis: Thomas Cusack, Torben Iversen ir Philipp Rehm, „Risks at Work: The Demand and Supply Sides of Government Spending”, *Oxford Review of Economic Policy*, 22(3), 2006, 369.

²⁰ Allan H. Meltzer ir Scott F. Richard, „A Rational Theory of the Size of Government“, *Journal of Political Economy*, 89(5), 1981, 914-927. <https://www.jstor.org/stable/1830813?seq=1#metadata_info_tab_contents> [Žiūrėta 2019 12 20]

²¹ Žinoma, ne visada žmogus gali atgauti tiek, kiek atiduoda, todėl atsiranda dilema tarp efektyvumo ir lygybės, o pasirinkimas tarp jų laikomas socialiniu pasirinkimu, tačiau šio tyrimo kontekste pastarasis aspektas ne toks reikšmingas, todėl laikomasi Meltzer ir Richard darbuotojų racionalumo prielaidos.

Tai, kad didesnė socialinė apsauga reikalinga specifinių įgūdžių darbuotojams, patvirtina Thomas Cusack, Torben Iversen ir Philipp Rehm²². Autoriai atmeta preferencijų aiškinimus, susijusius su religija, rase ar etniniais skirtumais visuomenėje, svarbiausiu preferencijų regresoriumi išskirdami individų pažeidžiamumo laipsnį. Autoriai toliau plėtoja specifinių įgūdžių darbuotojų pažeidžiamumo argumentą ir išskiria du pagrindinius rizikos šaltinius, dėl kurių darbuotojai gali būti pažeidžiami. Pirmas šaltinis – rizika prarasti darbą ir ateities pajamas. Antras šaltinis – potencialus darbuotojų įgūdžių nuvertėjimas. Kuo asmens įgūdžiai labiau tinkami tik vienam darbui ar įmonei, tuo sunkiau juos perkelti kitur. Dėl šios priežasties tokie individai yra jautresni darbo rinkos sąlygų pokyčiams ir labiau nori apsidrausti nuo galimo pajamų praradimo, todėl bus linkę palaikyti didesnę persikirstymą, nors tai ir gali lemti didesnius mokesčius.

Philipp Rehm²³ savo tyrimu dar labiau susiaurina Iversen ir Soskice aiškinimą, teigdamas, kad asmens pasirinkimą dėl persikirstymo labiau lemia ne jo priklausymas tam tikrai pramonės šakai, o konkrečiai profesijai. Autorius tyrime nepriklausomais kintamaisiais išskiria asmens darbo vietą pramonės šakoje (industrijoje) ir konkrečioje profesijoje, o rezultatai rodo, kad statistiškai reikšmingas nepriklausomas kintamasis yra tik asmens profesija. Tokį rezultatą galima interpretuoti taip, jog asmenų įgūdžių perkeliamumas, matuojant juos sektoriniu lygmeniu, yra lengvesnis nei matuojant profesijų lygmeniu (pvz.: referentė (-as) gali dirbti tokią profesiją įvairiose pramonės šakose be didelių praradimų, tačiau jai ar jam daug sunkiau persikvalifikuoti iš referentės (-o) darbo į kitokio pobūdžio darbą). Dėl šios priežasties šio darbo kontekste bus tiriami darbuotojų įgūdžiai, susiję su konkrečia jo profesija.

Priešingai nei Iversen ir Soskice, John H. Goldthorpe²⁴ teigia, jog labiau pažeidžiami kaip tik yra tie darbuotojai, kurių įgūdžiai yra bendriniai. Vis dėlto, prieš pristatant Goldthorpe aiškinimą, svarbu pabrėžti, jog, priešingai nei Iversen ir Soskice, Goldthorpe vertina ne įgūdžių perkeliamumą, o pakeičiamumą. Kitaip tariant, Goldthorpe svarbus darbuotojo ir darbdavio santykis, o jo sudaromas klasių schemos modelis rodo lengvumą/sudėtingumą darbdaviui pakeisti darbuotoją. Kartu Goldthorpe skiriasi savo įgūdžių apibrėžimu – specifiniai įgūdžiai taip pat yra pritaikomi konkrečiai profesijai, tačiau jie gali būti tiek akademiniai, tiek profesinio mokymo. Tuo tarpu bendriniai įgūdžiai siejami su tokiu darbu, kuriam apskritai nėra reikalingas išsilavinimas. Kitaip tariant, Iversen ir Soskice specifiniai ir bendriniai įgūdžiai Goldthorpe aiškinimu pakliūna į vieną kategoriją, o Goldthorpe bendrinių įgūdžių darbuotojai Iversen ir Soskice turto teorijoje apskritai nėra įtraukiami į tyrimą.

---

²² Cusack, Iversen ir Rehm, 365-389.

²³ Rehm, 855-881.

²⁴ Goldthorpe, 206-230.

kontraktais (ang. *labour contract*), o tokius darbuotojus lengva pakeisti, kadangi egzistuoja gana didelė tokių pačių įgūdžių darbuotojų darbo pasiūla. Dėl šios priežasties darbdaviui konkretaus darbuotojo praradimas nereikštų didelės produkcinės vertės praradimo. Šiuos darbuotojus Goldthorpe laiko bendrinių įgūdžių darbuotojais, kuriems dėl didelio pakeičiamumo atsiranda didesnė rizika susidurti su nedarbu ir todėl jiems reikalinga didesnė socialinė apsauga.

Priešinga situacija stebima viršutinio dešiniojo kvadranto darbo santykiuose. Šio kvadranto profesijose darbuotojai paprastai naudoja tam tikras konkrečias profesijai reikalingas specialiąsias žinias ir ekspertinę patirtį, jose darbuotojui yra suteikiamas aukštas autonomijos ir diskrecijos laipsnis, todėl tarp darbdavio ir darbuotojo atsiranda informacijos asimetrija, ir darbo priežiūros sudėtingumo laipsnis būna aukštas. Tokius darbuotojus Goldthorpe laiko specifinių įgūdžių ir teigia, kad darbdaviams juos pakeisti dėl turimų žinių yra labai sudėtinga, o jų praradimas reikštų didelį produktyvumo nuostolį. Darbdaviai, siekdami apsidrausti nuo netikėto darbuotojo išėjimo, jiems siūlo darbo sutartis, kuriomis kuo ilgiau būtų užtikrinamas darbuotojo įsipareigojimas konkrečiam darbdaviui. Šiame kvadrante sudaromos darbdavio ir darbuotojo darbo sutartys laikomos paslaugų santykio (ang. *service relationship*) sutartimis.

Tam, kad darbdavys kuo ilgiau išlaikytų savo darbuotoją, paslaugų santykio sutartimis sudaromos viso gyvenimo darbo užmokesčio paskatos, t. y., kai darbuotojas jaunas (arba užima žemesnes pareigas), jam mokama mažiau nei vertas jo produktyvumas, ir mokama daugiau nei jo produktyvumas, kai žmogus yra vyresnis (ilgiau išdirbęs) arba užima aukštesnes pozicijas toje pačioje organizacijoje. Dėl šios priežasties darbuotojas yra suinteresuotas įsipareigoti konkrečiai įmonei (t. y. konkrečiam darbdaviui) ilguoju laikotarpiu. Be to, ilgojo laikotarpio darbo sutartys skatina darbuotoją dar labiau specializuotis ir gilinti savo žinias tam tikroje profesijoje, o darbdavys yra suinteresuotas į tokį mokymąsi investuoti. Darbuotojai, dirbantys pagal paslaugų santykio sutartis, dažniausiai ne tik gauna didesnę darbo užmokestį, bet ir yra mažiau pažeidžiami išorinių šokų ir trumpojo laikotarpio svyravimų. Tokie darbuotojai turi daugiau karjeros galimybių ir yra labiau užtikrinti savo darbo tęstinumu, todėl jaučia mažesnę darbo netekimo riziką nei darbuotojai, esantys kairiajame apatiniame kvadrante. Dėl šios priežasties tokie specifinių įgūdžių darbuotojai, kaip juos apibrėžia Goldthorpe, mažiau palaikys valdžios išlaidas nedarbo apsaugai.

Pagal Goldthorpe modelį be grynųjų sutarčių formų gali būti ir mišraus pobūdžio darbo santykiai. Apatiniame dešiniajame kvadrante atsideria profesijos, kur nereikalingi labai specifiniai darbuotojų įgūdžiai, tačiau jų darbo rezultatus pamatuoti įprastais būdais yra sudėtinga. Tokiu atveju darbo sutartys yra labiau nukreiptos į trumpąjį laikotarpį, tačiau darbo užmokestis mokamas nebūtinai pagal pagamintą kiekį ar išdirbtą laiką. Viršutiniame kairiajame kvadrante darbuotojų darbo rezultatus pamatuoti yra

lengva, tačiau darbuotojai naudoja specifinius įgūdžius tokiam darbui atlikti. Tokiu atveju, darbo sutartys bus labiau orientuotos ilgajam laikotarpiui, o darbo užmokestis bus nukreiptas į pastangų matavimą. Minėtose mišriose formose darbuotojai gali būti tiek specifinių, tiek bendrinių įgūdžių, todėl šio darbo kontekste labai svarbu kiekvieną profesiją operacionalizuoti per joje naudojamus įgūdžius.

Goldthorpe modelį empiriškai patvirtina Patrick Emmenegger²⁶. Siekdamas nustatyti, kokių įgūdžių darbuotojai tikisi didesnės darbo apsaugos iš valstybės, autorius supriešina Iversen ir Soskice įgūdžių perkeliamumo ir Goldthorpe darbuotojų pakeičiamumo teorijas. Autoriaus teigimu, empiriniai rezultatai patvirtina darbuotojų pakeičiamumo teoriją, t. y., tie darbuotojai, kurių atliekamus darbus lengva pamatuoti ir kurių darbas nereikalauja specifinių įgūdžių, tikisi didesnės darbo apsaugos. Šis rezultatas labiausiai matomas tarp žemesnio rango tarnautojų (ang. *lower grade white-collar workers*). Pagal Iversen ir Soskice, tokie darbuotojai pasižymi žemesniu santykiniu įgūdžių specifiškumu, todėl turėtų būti mažiau suinteresuoti palaikyti didesnę darbo apsaugos reguliavimą. Kita vertus, Goldthorpe teigia, kad tokie darbuotojai kaip tik turi palaikyti didesnę reguliavimą, kadangi tiek jų įgūdžių specifiškumas gana žemas, tiek darbdaviui yra gana paprasta prižiūrėti jų darbą. Emmenegger nustato, kad pastarieji darbuotojai palaiko didesnę darbo santykių reguliavimą, taip patvirtindamas Goldthorpe modelį. Taip pat modelis pasitvirtina ir dėl klasių schemos modelio viršutinio dešiniojo ir apatinio kairiojo kvadrantų. Tie darbuotojai, kurie dirba pagal paslaugų santykio sutartis, mažiau palaiko darbo santykių reguliavimą, o tie, kurie dirba pagal darbo kontraktus – labiau. Svarbu pažymėti ir tai, kad Emmenegger kritikuoja Iversen ir Soskice santykinio įgūdžių specifiškumo indikatorių ir remiasi absoliučiu įgūdžių specifiškumo kriterijumi.

Apžvelgus minėtus teorinius modelius galima daryti kelias išvadas. Pirma, svarbu įgūdžius vertinti tiek per perkeliamumo, tiek per pakeičiamumo dimensijas. Antra, reikėtų atsisakyti „specifinių“ ir „bendrinių“ įgūdžių apibrėžimų, o juos vertinti per jų pobūdį. Trečia, tikslinga vertinti darbuotojų įgūdžius, naudojamus konkrečioje profesijoje. Ir ketvirta, darbo užmokestis yra vienas iš darbuotojų preferencijų determinantų, tačiau specifinių įgūdžių darbuotojai, ypač kai jų darbo užmokestis žemas, valstybės apsaugą palaiko labiau, todėl darbo užmokestis šio darbo kontekste turi būti kontroliuojamas kintamasis. Profesijose naudojamų įgūdžių pobūdį ir skirtingas jų vertinimo dimensijas plačiau nagrinėja Wolfgang Streeck, Edward P. Lazaer, Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas. Šių autorių išvalgos bus pristatomos 1.2 poskyryje.

---

²⁶ Emmenegger, 407-430.

1.2 Įgūdžių pobūdis ir nagrinėjimo dimensijos

Kaip minėta 1.1 poskyryje, darbuotojų profesijoje naudojamus įgūdžius reikia nagrinėti per jų pobūdį, kartu atsižvelgiant į skirtingas vertinimo dimensijas. Skirtumus tarp įgūdžių apibrėžimų, kartu įtraukdamas istoriškai susiformavusius „specifinių“ ir „bendrųjų“ įgūdžių skirtumus Vokietijoje ir anglakalbėse valstybėse, geriausiai paaiškina Wolfgang Streeck²⁷.

Autoriaus teigimu, tipiškose anglakalbėse valstybėse (Didžioji Britanija ir Jungtinės Amerikos Valstijos) skirtis buvo daroma tarp turinčių įgūdžius (ang. *skilled*) ir jų neturinčių (ang. *unskilled*). Pirmieji paprastai buvo vienijami amatų sąjungų, antrieji – industrinių profesinių sąjungų. Amatų įgūdžiai buvo aukšti (arba kitaip – gilūs, reikalaujantys meistriškumo), tačiau siauri ir specifiniai. Amatų sąjungos kilo iš viduramžių gildijų ir veikė kaip smulkių verslų asociacijos. Pastarosios vengė kolektyvinių derybų, dažniau pasirinkdavo vieningai paskelbti, kiek kainuoja darbai, kuriems atlikti reikia specifinių amatų sąjungos darbuotojų įgūdžių. Kadangi darbo organizavimo ir priėmimo į darbą tvarka buvo tokių sąjungų rankose, amatų įgūdžius buvo gana lengva perkelti iš vienos darbo vietos į kitą. Kita vertus, bendrieji įgūdžiai buvo itin platūs ir panaudojami bet kurioje industrijoje, kadangi dažniausiai buvo siejami su fiziniu darbu. Dėl šios priežasties industrinės profesinės sąjungos siekė užtikrinti ne darbo jėgos judėjimą tarp darbo vietų, bet darbo organizavimo standartizavimą. Tokios profsąjungos reikalavo įdarbinimo ir darbo stažo teisių, kad darbuotojai nebūtų priversti netikėtai darbdaviui juos atleidus ieškoti kitų darbo vietų, kur galėtų perkelti savo įgūdžius.

Kitokios tendencijos stebimos Vokietijoje, kur labiausiai veikė trišalės derybos tarp darbuotojų, darbdavių ir valstybės. Dėl šios priežasties šalyje susiformavo nacionalinė profesinio mokymo sistema, kurioje įgyti įgūdžiai buvo sertifikuojami nacionaliniu lygmeniu. Darbdaviai buvo suinteresuoti investuoti į darbuotojų įgūdžių lavinimą, o profesinės sąjungos palaikė ne atskirų segmentų, bet visų šalies darbuotojų kompetencijų didinimą. Taip susiformavo profesinis mokymas, lėmęs, kad iš esmės visa darbo rinka tapo kvalifikuota, arba kitaip – turinti įgūdžius. Šie įgūdžiai buvo platūs ir lengvai perkeliami, todėl buvo užtikrinamas darbuotojų mobilumas.

Apibendrinant, anglakalbėse valstybėse specifiniai įgūdžiai buvo amatų įgūdžiai – gilūs, bet reti ir siauri, lengvai pažeidžiami technologinių inovacijų, mobilūs, bet tik konkrečioje srityje ir priklausomai nuo amatų sąjungų darbo kontrolės. Bendrieji įgūdžiai buvo paviršutiniški ir platūs, pritaikomi bet kokioje nekvalifikuotoje darbo vietoje. Pastariesiems darbuotojams buvo sunkiau išsireikalauti socialinę apsaugą per teisinį reguliavimą ar kolektyvines derybas, kadangi rinkoje veikė daug senesnės ir tradicinėmis tapusios amatų sąjungos, teikusios pirmenybę atvirai ir laisvai darbo rinkai. Tuo tarpu

---

²⁷ Streeck, 1-38.

Vokietijoje gilūs ir specifiniai įgūdžiai buvo daug platesni ir labiau pritaikomi skirtingose darbo vietose, todėl mažėjo poreikis griežtai reglamentuoti darbo organizavimą. Bendrieji įgūdžiai, arba kitaip – įgūdžių neturėjimas – buvo retas reiškinys, kadangi didžioji dauguma žmonių, nepasirinkusių trečios pakopos studijų, mokėsi profesinėse mokyklose. Dėl šios priežasties Vokietijos darbo rinka daug mažiau susiskaldžiusi, o darbo organizavimas lankstesnis.

Iversen ir Soskice, klasifikuodami įgūdžius į specifinius ir bendrinius (arba kitaip – perkeltinus ir neperkeltinus) remiasi jų prigimtimi. Šiuo atveju bendrieji įgūdžiai yra lengvai perkeliama ir platūs, siejami su aukštesniu akademinio išsilavinimu, o specifiniai įgūdžiai – sunkiai perkeliama, siauri (ir todėl – specializuoti), įgyjami per profesinį mokymą. Toks klasifikavimas prieštarauja tiek angliškai kalbančių valstybių, tiek Vokietijos sistemai, taip pat praranda aiškinamąją galią, kai kalbama apie darbuotojus, kurie neturi nei specifinių įgūdžių, nei akademinio išsilavinimo, kurie kitose sistemose laikomi bendrųjų įgūdžių darbuotojais. Tokią dilemą, Streeck teigimu, geriau išsprendžia Goldthorpe klasių schemos modelis. Pagal modelį bendrieji įgūdžiai yra tie, kuriuos lengva pakeisti ir jie yra mažesnio gylio, nereikalaujantys daug žinių ar meistriškumo, tuo tarpu specifiniai įgūdžiai – gilūs ir sunkiai pakeičiami. Streeck bendrinių ir specifinių įgūdžių apibrėžimų apibendrinimas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė. Įgūdžių apibrėžimo skirtumai

	Bendriniai	Specifiniai
D. Britanijos ir JAV darbo rinkos režimas	Nekvalifikuotas darbas (ang. <i>unskilled</i>)	Gilūs ir siauri (amatų)
Vokietijos profesinio mokymo režimas	Paviršutiniai ir nesertifikuoti	Gilūs ir profesiniai
Turto teorija	Platūs ir aukšti – akademiniai/profesionalūs	Siauri – profesiniai/ nereikalaujantys akademinio išsilavinimo
Klasių teorija	Žemi ir lengvai pakeičiami – nekvalifikuota darbo jėga	Aukšti ir sunkiai pakeičiami – kvalifikuota (akademinis ir/arba profesinis išsilavinimas) darbo jėga

Šaltinis: Wolfgang Streeck, „Skills and Politics: General and Specific“, MPIfG Discussion Paper 11/1, 2011, 17. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1781042>

Iš Streeck apibendrintų idėjų ryškėja 2 aspektai. Pirma, reikia vertinti profesijoje naudojamų įgūdžių rinkinį. Profesijose naudojami įgūdžiai reikalauja (arba ne) tam tikro meistriškumo, kurį galima apibrėžti kaip gilų jų išmanymą, kuris neišvengiamai susijęs su asmens išsilavinimu. Tai geriausiai

paiškina Edward P. Lazaer²⁸. Autoriaus teigimu, visi įgūdžiai yra tam tikra prasme bendriniai, tačiau darbo užduotims atlikti naudojamas skirtingas tų įgūdžių svoris. Kartu konkrečiam darbui atlikti gali būti naudojamas ne vienas, o keli įgūdžiai, tad be įgūdžių meistriškumo taip pat svarbus įgūdžių pločio aspektas. Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas²⁹, sekdami Lazaer įžvalgomis, įgūdžių rinkinį konceptualizuoja kaip profesijoje naudojamą įgūdžių plotį (skaičių) ir jų gylį (meisteriškumą). Autorių klasifikacija pateikiama 3 paveiksle.

3 paveikslas. Įgūdžių tipai

Šaltinis: Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas, “Specific and general skills: concepts, dimensions, and measurements”, *Competition and Change*, 24(1), 2020, p. 49.

<<https://doi.org/10.1177/1024529419882554>>

Antrasis aspektas, kylantis iš Streeck apibendrinimo, yra skirtingos įgūdžių vertinimo dimensijos. Autorius pasiūlo multidimensinę – ekonominę ir substantyvią - prieigą. Multidimensine prieiga savo tyrime taip pat remiasi Christenko, Martinaitis ir Gaušas. Autorių dimensijų konceptualizacija pateikiama 2 lentelėje.

²⁸ Lazaer, 914-940.

²⁹ Christenko, Martinaitis ir Gaušas, 44-69.

2 lentelė. Dimensijų konceptualizacija

Dimensija	Veiksniai	Konceptualizacija
Ekonominė	Pasiūla ir paklausa, darbo rinkos institucijos	Perkeliamumas – kaip lengva darbuotojui susirasti kitą darbą
		Pakeičiamumas – kaip lengva darbdaviui susirasti kitą darbuotoją
Substantyvi	Įgyti gebėjai ir jų pobūdis	Panašumas – ar profesijos naudoja panašius gebėjimų rinkinius
		Prieinamumas – ar turimas gebėjimų rinkinys leidžia dirbti atitinkamą darbą

Šaltinis: Aleksandr Christenko, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas, „Specific and general skills: concepts, dimensions, and measurements”, *Competition and Change*, 24(1), 2020, 46.

<<https://doi.org/10.1177/1024529419882554>>

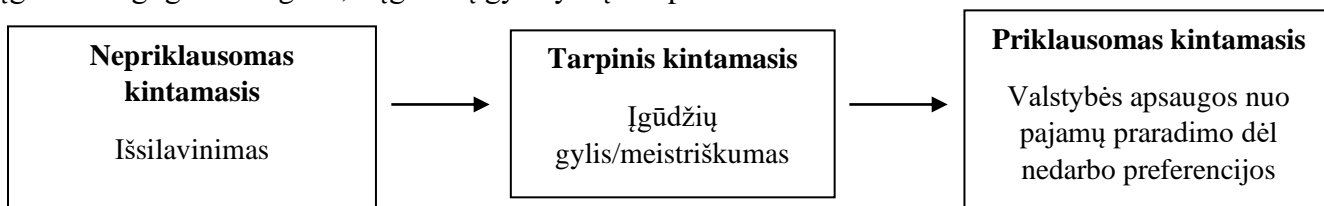
Šiuo tyrimu nagrinėjamas priežastinis ryšys tarp įgūdžių rinkinio ir darbuotojų valdžios apsaugos nuo galimo pajamų praradimo nedarbo atveju preferencijų, todėl pagrindinės tyrimo hipotezės bus keliamos remiantis substantyvia dimensija. Ši dimensija apibrėžia profesijų panašumą ir prieinamumą, priklausantį nuo turimo įgūdžių rinkinio pobūdžio. Pagal substantyvią dimensiją įgūdžių rinkinių panašumas reiškia, jog egzistuoja profesijų klasteris, kuriam reikalingi panašūs įgūdžių rinkiniai. Tai patikrina Christenko, Martinaitis ir Gaušas, nustatydami panašių įgūdžių rinkinių profesijų klasterius. Įgūdžių prieinamumas nurodo, kaip lengva individui atitikti tam tikrą įgūdžių rinkinį. Kiekvienoje profesijoje naudojama skirtinga įgūdžių kombinacija, tad kuo daugiau įgūdžių ir kuo geriau juos išmanys, tuo darbuotojui atitinkamos profesijos taps prieinamesnės. Tai reiškia, kad tokie darbuotojai susiduria su mažesne rizika susidurti su ilgu nedarbu, kadangi gali susirasti kitą darbą, kuriame gali naudoti mažiau įgūdžių, arba gali nebūtinai reikėti juos giliai išmanyti. Žinoma, tai, kaip darbuotojui realybėje sektųsi susirasti kitą darbą, labiau lemtų ekonominės dimensijos veiksniai, todėl šiame kontekste kalbama tik apie sudėtingumą/lengvumą atitikti profesijose naudojamus įgūdžių rinkinius. Kartu tokie darbuotojai saugesni ir tuo aspektu, kad jų profesijos remiasi unikaliais įgūdžių rinkiniais, sunkiai prieinamais kitiems darbuotojams, todėl, bent jau kaip teigia Goldthorpe, darbdavys bus suinteresuotas išlaikyti tokius žmones ir sudarys su jais paslaugų santykio sutartis.

Apibendrinant, substantyvi dimensija remiasi įgūdžių pobūdžiu – jų pločiu ir gyliu. Vertinant įgūdžių pločio aspektą, iš esmės galima matyti, kad Iversen ir Soskice bei Goldthorpe išvados mažai tesiskiria – didesnė valstybės apsauga nuo pajamų praradimo aktuali tiems darbuotojams, kurie naudoja

siaurus įgūdžius, arba kitaip – nedidelį įgūdžių skaičių. Kartu tokiems darbuotojams labai sumažėja prieinamų profesijų skaičius, todėl pirmoji hipotezė yra:

H1: Didėjantis profesijoje naudojamų įgūdžių skaičius lemia mažesnę palaikymą valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo.

Kita vertus, įgūdžių gylis, arba kitaip – meistriškumas, interpretuojamas sunkiau. Iš esmės gylis yra siejamas su tam tikru išsilavinimu – kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo gilesni įgūdžiai. Vis dėlto, įgūdžių gyliu turto teorijoje gali pasižymėti tiek specifiniai, tiek bendriniai įgūdžiai, o klasių schemos modelyje ir Streeck apžvelgtuose pavyzdžiuose meistriškais laikomi tik specifiniai įgūdžiai. Tai rodo, kad meistriškumas nebūtinai turi būti siejamas su akademinio išsilavinimu, profesiniai arba amatų įgūdžiai irgi gali būti gilūs, o įgūdžių gylis yra įsiterpiantis kintamasis.

Pagal Streeck Vokietijos ir anglakalbių valstybių įgūdžių apibrėžimą bei klasių schemos modelį, darbuotojai, naudojantys gilius įgūdžius, darbo vietoje turėtų būti saugesni dėl sudėtingo jų pakeičiamumo. Profesijoje naudojamą įgūdžių gylį apskaičiavo Christenko, Martinaitis ir Gaušas. Naudojant autorių duomenis apie profesijų gylį ir kontroliuojant išsilavinimo kintamąjį keliama antroji hipotezė:

H2: didėjantis įgūdžių gylis lemia mažesnę palaikymą valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo.

Jeigu antroji hipotezė būtų atmesta, kartu galima patikrinti tiesioginį priežastinį ryšį tarp išsilavinimo ir valstybės apsaugos nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo preferencijų. Kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo darbuotojai susiduria su mažesne rizika prarasti darbą, kadangi jų įgyti įgūdžiai yra sunkiai pakeičiami. Todėl trečioji hipotezė:

H3: kuo aukštesnis darbuotojų išsilavinimas, tuo jie mažiau palaikys išlaidas valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo.

Kartu ši hipotezė leidžia patikrinti turto teorijos ir klasių schemos modelio skirtumus. Goldthorpe teigia, kad didesnė apsauga reikalinga žemo išsilavinimo darbuotojams, šiame tyrime operacionalizuojamo kaip mokyklinis išsilavinimas. Tuo tarpu Iversen ir Soskice teigimu, didesnė apsauga reikalinga tiems, kurie baigė profesinį mokymą, šiame tyrime operacionalizuojamą kaip

profesinis/techninis išsilavinimas. Šis aspektas įdomus tuo, kad Iversen ir Soskice į savo tyrimą, kaip minėta anksčiau, neįtraukia tų asmenų, kurie nėra baigę jokio profesinio, aukštesniojo ar aukštojo mokslo. Trečioji hipotezė leis papildomai patikrinti, kuris teorinis modelis geriau atspindi darbuotojų preferencijas.

Tikrinant substantyvią dimensiją, labai svarbi ir ekonominė dimensija, kuri konceptualizuojama per įgūdžių perkeliamumą ir jų pakeičiamumą, t.y., kaip lengva darbuotojui susirasti kitą darbą, o darbdaviui – kitą darbuotoją. Ekonominė dimensija priklauso nuo darbo rinkos paklausos ir pasiūlos struktūros, institucijų ir įmonių strategijos, kurias lemia laikas ir vieta. Ekonominės dimensijos svarbą taip pat įrodo Streeck išskirti struktūriniai darbo santykių reguliavimo formavimosi skirtumai Vokietijoje ir anglakalbėse valstybėse. Vis dėlto, ekonominės dimensijos determinantų nagrinėjimas yra sudėtingas aspektas, reikalaujantis atskiro tyrimo, todėl šio tyrimo kontekste veikia keliamas uždavinys ne nagrinėti dimensijos veiksnius, bet kontroliuoti pagrindinius struktūrinius skirtumus. Dėl šios priežasties empirinėje tyrimo dalyje, ypač siekiant išlaikyti priežastinio ryšio tarp įgūdžių rinkinio ir darbuotojų valdžios išlaidų preferencijų aiškinamąją galią, valstybės bus kontroliuojamas kintamasis. 1.3 poskyryje bus pristatomi pagrindiniai darbo rinkos reguliavimo ir valdžios vaidmens skirtumai, siekiant skirtingas valstybes suskirstyti į tarpusavyje panašių šalių klasterius.

1.3 Struktūriniai skirtumai tarp valstybių ir jų klasifikacija

Kaip minėta įvade, valstybės labai skiriasi valdžios vaidmens dydžiu, darbo santykių reguliavimu, paramos šaltiniais ir valstybės teikiama kita socialine apsauga. Siekiant bent iš dalies kontroliuoti tiek minėtus aspektus, tiek kitus galimus ekonominės dimensijos veiksnius, svarbu pažymėti, kad modernios kapitalistinės valstybės skiriasi, o jų tyrimo laukas labai platus. Valstybių tipologijos klausimas yra diskusinis, duodantis pagrindą skirtingoms tyrėjų stovykloms. Siekiant suskirstyti valstybes į skirtingus klasterius, geriausiai apibrėžiančius jų darbo santykių reguliavimo ir valdžios vaidmens aspektus, šiuo poskyriu bus bandoma ne apsiriboti viena mokslininkų stovykla, o veikia sintezuoti jų skirstymą į bendrą klasifikaciją. Toliau bus pristatomos trys klasikinės teorijos - Peter A. Hall ir David Soskice³⁰ kapitalizmo įvairovės tipai, Gosta Esping-Andersen³¹ gerovės valstybių klasteriai ir Giuliano Bonoli³² ekonominės darbuotojų apsaugos tipologija. Hall, Soskice ir Bonoli klasifikavimas priskiriamas politinės ekonomijos sričiai, jų tipologijai būdingi rinkos veikėjų ir valstybės santykiai, tuo tarpu Esping-Andersen

---

³⁰ Peter A. Hall ir David Soskice, *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford University Press, 2001, 1-21

³¹ Gosta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, 1990, 9-34.

³² Giuliano Bonoli, „Social Policy Through Labor Markets: Understanding National Differences in the Provision of Economic Security to Wage Earners“, *Comparative Political Studies*, 36(9), 2003, 1007-1030. <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010414003257099>> [Žiūrėta 2020 04 22]

labiau priskirtinas socialinės politikos laukui, kuriame veikia trys svarbiausi veikėjai – rinka, valstybė ir šeima. Kadangi šios trys teorijos neapima Baltijos ir Centrinės bei Rytų Europos šalių, jų tipologija atliekama pagal Menno HJM Fenger³³ ir Jolantos Aidukaitės³⁴ išvalgas. Apjungus minėtas teorijas bus sudarytos valstybių kategorijos, kuriomis bus remiamasi empirinėje tyrimo dalyje.

Hall ir Soskice³⁵, nagrinėdami valstybes politinės ekonomijos atžvilgiu, jas skirsto pagal kapitalizmo įvairovės tipus. Kiekvienoje kapitalistinėje valstybėje veikia daug veikėjų, kurių kiekvienas siekia racionaliai maksimizuoti savo naudą per sąveiką su kitais aktoriais. Pastarieji yra fiziniai asmenys, įmonės, gamintojų grupės ir valdžios struktūros. Autoriai savo analizę grindžia iš įmonių perspektyvos – jos yra pagrindinis veiksnys, lemiantis prisitaikymą prie technologinių pokyčių ir konkurenciją tarptautinėje erdvėje, o tai galiausiai reiškia bendrą ekonominį šalies lygį.

Yra penkios sritys, per kurias įmonės sąveikauja su kitais subjektais ir užtikrina koordinaciją. Pirmoji – industriniai santykiai (ang. *industrial relations*), kai įmonės sąveikauja su savo darbuotojais ar jų sąjungomis dėl darbo sąlygų ir užmokesčio. Antroji – profesinis mokymas ir švietimas (ang. *vocational training and education*), kai įmonei svarbu užtikrinti, kad darbuotojai turės tinkamus įgūdžius, o darbuotojai renkasi, į kokius įgūdžius investuoti. Trečioji sritis – įmonių valdysena (ang. *corporate governance*), kai svarbu užtikrinti tinkamą finansavimą ir grąžą investuotojams. Ketvirtoji – įmonių tarpusavio sąveika (ang. *inter-firm relations*), kai svarbu užtikrinti ryšį su kitomis įmonėmis, tiekėjais ir klientais, kad būtų išlaikyta paklausa, išteklių ir technologijų pasiekiamumas. Penktoji sritis – koordinacija su darbuotojais, kad pastarieji turėtų tinkamas kompetencijas ir dalintųsi informacija/bendradarbiautų su kitais pasiekiant įmonės tikslus. Priklausomai nuo to, kaip įmonėms sekasi užtikrinti koordinaciją minėtose srityse, galima lyginti skirtingas valstybes. Hall ir Soskice, vertindami įmonių koordinaciją, išskyrė du kapitalizmo tipus – liberalios rinkos ekonomiką ir koordinuotos rinkos ekonomiką.

Liberalios rinkos ekonomikoje įmonės savo veiklą pirmiausiai koordinuoja konkurencingos rinkos ir hierarchijos principais. Rinkos santykiams būdinga tai, kad prekių ir paslaugų mainai užtikrinami konkurencija ir formaliomis sutartimis. Rinkos dalyvių prekių ar paslaugų pasiūlą ir paklausą koreguoja rinkos kainos. Daugeliu atvejų rinkos institucijos teikia labai veiksmingas priemones įmonių

---

³³ Menno H.J.M. Fenger, „Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating Post-Communist Countries in a Welfare Regime Typology“, *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, 3(2), 2007, 1-30. <<https://repub.eur.nl/pub/34876/>> [Žiūrėta 2020 04 23]

³⁴ Jolanta Aidukaitė, „Welfare Reforms and Socio-Economic Trends in the 10 New EU Member States of Central and Eastern Europe“, *Communist and Post-Communist Studies*, 44(3), 2011, 211–219. <<https://online.ucpress.edu/cpcs/article/44/3/211/189/Welfare-reforms-and-socio-economic-trends-in-the>> [Žiūrėta 2020 04 23]

³⁵ Hall ir Soskice, 6-12.

koordinavimuisi. Žinoma, net ir tokioje įmonių koordinavimosi sistemoje veikia institucijos, iš esmės užtikrinančios teisės viršenybę, kad sudarytos sutartys būtų vykdomos ir kad būtų sprendžiamos rinkos ydos. Autoriai liberalios rinkos ekonomikoms priskiria Australiją, Kanadą, Airiją, Naująją Zelandiją, Didžiąją Britaniją ir Jungtines Amerikos Valstijas.

Koordinuotoje rinkos ekonomikoje įmonių koordinacija nuo rinkos santykių priklauso mažiau. Toks koordinavimosi būdas paprastai apima santykinai nebaigtinių sutarčių sudarymą, privačios informacijos keitimąsi bendradarbiaujančių subjektų tinklo viduje ir didesnę pasitikėjimą ne konkurenciniais santykiais, o bendradarbiavimu siekiant suteikti darbuotojams įmonei aktualias kompetencijas. Kitaip nei liberalios rinkos ekonomikose, kur koordinavimosi pusiausvyrą lemia paklausa ir pasiūla, koordinuotos ekonomikos šalyse pusiausvyra yra sąveikos tarp įmonių ir kitų veikėjų rezultatas. Organizacijos ir institucijos, kaip, pavyzdžiui, darbdavių ir darbuotojų asociacijos, stiprios profesinės sąjungos, teisinė ir reguliacinė sistema, užtikrina reikiamą dalijimąsi informacija ir bendradarbiavimą. Hall ir Soskice tokiomis ekonomikomis laiko Austriją, Belgiją, Daniją, Suomiją, Islandiją, Vokietiją, Japoniją, Nyderlandus, Norvegiją, Švediją ir Šveicariją.

Kitaip nei Hall ir Soskice, Gosta Esping-Andersen³⁶ valstybes skirsto į tris skirtingus tipus. Autorius teigia, kad šalių klasteriai priklauso nuo dviejų aspektų – dekomodifikacijos ir stratifikacijos. Komodifikacija laikomas žmogaus darbo pardavimas rinkos sąlygomis, kai to iš esmės nereguliuoja valstybė ir nėra skiriama jos parama. Dekomodifikacija – didėjantis valstybės vaidmuo reguliuojant darbo santykius. Augantis valstybės vaidmuo reiškia didesnę socialinę paramą ir pagalbą. Antras aspektas – stratifikacija, kuri nurodo, kad šalyje egzistuoja skirtingos sąlygos skirtingoms visuomenės grupėms. Kuo mažesnė stratifikacija, tuo universalesnė yra gerovės valstybė. Vertinant valstybes šiais aspektais, Esping-Andersen išskiria tris gerovės valstybės klasterius: liberalų, konservatyvų ir socialdemokratinį.

Liberaliojo režimo valstybėse vyrauja pagalba, priklausanti nuo asmens sukaupto materialiojo turto, reiškianti kuklesnes išmokas ir mažiau apimančius socialinio draudimo planus. Išmokos paprastai skiriamos žemas pajamas gaunantiems, dažniausiai darbininkų klasės asmenims, labai priklausantiems nuo valstybės. Šiame modelyje vyrauja tradicinės, liberalios darbo etikos normos: valstybės pagalbos ribos prilygsta ribiniam polinkiui pasirinkti tokią pagalbą vietoje darbo. Taisyklės, nustatančios teisę į išmokas, liberaliojo režimo valstybėse būna griežtos, o jų gavimas susijęs su „valstybės išlaikytinių“ stigma. Tokiose valstybėse gerovės schemas, lyginant su kitomis ekonomiškai išsivysčiusiomis valstybėmis, yra mažiau aprėpiančios. Kitaip tariant, liberaliojo režimo valstybėse dekomodifikacijos

---

³⁶ Esping-Andersen, 21-29.

laipsnis žemas, egzistuoja stratifikacija ir gravituojama link rinkos mechanizmo. Tokiomis valstybėmis laikytinos Jungtinės Amerikos Valstijos, Didžioji Britanija, Airija, Kanada ir Australija.

Antrasis gerovės valstybių klasteris – konservatyvus, dar kitaip vadinamas korporatyvistiniu. Šiame modelyje liberalios rinkos efektyvumo ir darbo jėgos sudaiktinimo požiūris nebuvo vyraujantis. Tokiose valstybėse svarbiausiu aspektu buvo atitinkamo statuso išlaikymas, o teisės buvo suteikiamos pagal tai, kokiai klasei žmogus priklausė. Kartu šiose šalyse svarbų vaidmenį turėjo bažnyčia, skatinusi tradicinės šeimos vaidmenį. Nors socialinės pagalbos teikėja vietoje rinkos tapo valstybė, tačiau ryškus klasės ir šeimos vaidmuo lėmė, kad vykdomas persikirstymas nėra didelis. Subsidiarumo principas reiškia, kad valstybė įsikiš tik tada, kai šeima nebebus pajėgi savęs apsaugoti. Tokioje sistemoje valstybės išmokomis moterys skatinamos ilgiau likti namie, rūpintis vaikais, seneliais ar ligoniais. Šiomis valstybėmis autorius išskiria Austriją, Prancūziją, Vokietiją ir Italiją.

Trečiasis valstybių klasteris – socialdemokratinis. Tokiose valstybėse pasiektas aukštas dekomodifikacijos ir socialinių teisių universalumo laipsnis. Jose socialinių reformų varomąją jėgą tapo socialdemokratinės idėjos. Socialdemokratinėse šalyse buvo siekiama sumažinti vidurinės ir darbininkų klasių dualizmą. Buvo siekiama, kad visi asmenys, nepaisant jų klasės, būtų sujungti į vieną universalią socialinio draudimo sistemą, o išmokos pritaikomos pagal jų darbo užmokestį. Tokiame modelyje rinkos taisyklės veikia mažiausiai, jo varomoji jėga – visuomenės solidarumas. Skirtingai nei konservatyviame modelyje, valstybės vaidmuo yra daug didesnis, ji prisiima atsakomybę rūpintis vaikais, pagyvenusiais ar ligotais žmonėmis, skatindama moteris kuo greičiau grįžti į darbo rinką. Socialdemokratinės valstybės „brangiai kainuoja“, todėl siekiama, kad kuo daugiau visuomenės narių dalyvautų darbo rinkoje. Socialdemokratinėmis valstybėmis Esping-Andersen laiko Daniją, Norvegiją ir Švediją.

Dar daugiau tipų, raskamas skirtumų tarp konservatyvaus tipo valstybių, pasiūlo G. Bonoli³⁷. Autoriaus teigimu, išsivysčiusiose kapitalistinėse šalyse gerovės valstybė neatsiejama nuo darbo rinkos politikos. Pasak Bonoli, darbuotojų apsauga skirtingose valstybėse užtikrinama per tris pagrindinius instrumentus: darbo rinkos teisinį reguliavimą, darbo rinkos dalyvių savireguliaciją kolektyvinių derybų būdu ir valstybės įsikišimą persikirstant pajamas po to, kai ištekliai jau paskirstyti rinkose. Autorius teigia, kad gerovės valstybė yra tik vienas iš kanalų, kuriuo gali būti užtikrinama darbuotojų apsauga. Be gerovės valstybių kūrimo, o kartais ir kaip alternatyvą joms, rinkos ekonomikos šalys tą patį saugumą užtikrino sukurdamos sudėtingas darbo rinkos reguliacijos sistemas, galinčias veikti per įstatymus arba per kolektyvines derybas. Kiekvienoje kapitalistinėje valstybėje istoriškai susiformavo tam tikra ekonominės apsaugos forma, kurią lėmė visuomenės vystymosi ypatumai ir veikusios institucijos.

---

³⁷ Bonoli, „Social Policy Through Labor Markets”, 1009-1014.

G. Bonoli išskiria keturis skirtingus būdus, kaip valstybės išnaudoja minėtus instrumentus. Pirma, anglakalbėse valstybėse (Didžioji Britanija, Jungtinės Amerikos Valstijos) darbuotojų saugumas yra užtikrinamas per pajamų perskirstymo programas, todėl ekonominis darbuotojų saugumas šiose šalyse, lyginant su kitomis, yra silpnesnis. Antra, Šiaurės šalyse (Norvegijoje, Švedijoje, Suomijoje, Danijoje) teisinio reguliavimo mechanizmas yra mažiau išplėtotas, tačiau jis kompensuojamas kolektyvinėmis derybomis ir pajamų perskirstymo programomis. Trečia, kontinentinės Europos valstybės (Vokietija, Šveicarija, Austrija, Belgija, Nyderlandai) linkusios į ganą stiprų teisinį reguliavimą ir stiprias kolektyvines derybas, tačiau perskirstymo programos jose yra silpnesnės. Ir ketvirta, lotynų Europoje (Prancūzijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Italijoje) labai stiprus ir platus teisinis reguliavimas, tačiau kiti instrumentai išnaudojami menkai.

Iki šiol apžvelgtos valstybių tipologijos neapima Baltijos, Centrinės ir Rytų Europos šalių. Diskusija, ar šios valstybės turėtų būti priskirtos jau esamoms tipologijoms, ar priklauso savitų bruožų turintiems klasteriams – itin gaji. Vyravusią mintį, kad minėtos valstybės galimai yra pereinamajame laikotarpyje, paneigė Menno Fenger ir Jolanta Aidukaitė. Aidukaitės teigimu, žvelgiant į socio-ekonominius rodiklius (išlaidos socialinei apsaugai, BVP vienam gyventojui, minimalus darbo užmokestis, Gini indeksas, šešėlinės ekonomikos dalis, santykinio ir absoliutaus skurdo procentai bei materialinis nepriteklus), matomas akivaizdus skirtumas tarp senųjų ir naujųjų Europos Sąjungos valstybių³⁸. Kartu Fenger teigia, kad jeigu valstybės būtų pereinamajame laikotarpyje, skirtumai tarp senųjų ir naujųjų valstybių jau būtų sunykę. Kadangi skirtumai vis dar stebimi, tai gali reikšti, jog arba pereinamoji stadija labai ilga, arba jos apskritai nėra³⁹, o 50 metų trukęs komunistinis režimas paliko savo pėdsakus⁴⁰. Dėl šios priežasties autoriai papildė Esping-Andersen tipologiją nauju valstybių klasteriu – buvusiomis komunistinėmis valstybėmis. Šį klasterį sudaro Estija, Latvija, Lietuva, Bulgarija, Kroatija, Čekija, Vengrija, Lenkija, Slovėnija ir Slovakija. Aidukaitė, pažymėdama, jog egzistuoja skirtumai tarp minėtų valstybių, daro bendrą išvadą, kad naujosios ES valstybės nuo senųjų skiriasi ne dėl vyriausybės programų, o dėl socialinės situacijos. Baltijos, Vidurio ir Rytų Europos šalyse susipina konservatyvaus ir socialdemokratiško tipų elementai, taip sukurdami naują kategoriją⁴¹. Autorės teigimu, šioms valstybėms būdingi keli panašūs aspektai, lyginant jas su Vakarų Europos šalimis: mažesnės išlaidos socialinei apsaugai, drastiškos socialinės apsaugos reformos per trumpą laiką, didelė išorės ekspertų ir tarptautinių organizacijų įtaka, didesnės nedarbo ir migracijos problemos, aukštesnis

---

³⁸ Aidukaitė, 217-218.

³⁹ Fenger, 3.

⁴⁰ Ten pat, 13.

⁴¹ Ten pat, 26.

jaunosios kartos išsilavinimo siekis, spartesnė demografinė transformacija, silpnesnės nevyriausybinių organizacijų ir aukštesnė korupcija, auganti nelygybė ir problemos, susijusios su socialine atskirtimi ir nepriteklumi, silpnesnė pilietinė visuomenė, silpnas socialinis dialogas tarp darbdavių, darbuotojų ir vyriausybės, mažas įsitraukimas į profesines sąjungas ir darbuotojų interesų atstovavimas⁴².

1 priede pateikiama susisteminta informacija apie visų minėtų autorių klasifikacijas. Skirtingi autoriai, klasifikuodami valstybes, pasirenka apibrėžtą imtį. Įvairių tipologijų apžvalga buvo skirta tam, kad, remiantis atliktais tyrimais, būtų galima suklasifikuoti visas tyrimo imties valstybes, kartu apžvelgiant joms būdingus bruožus. Negalima teigti, kad visose šalyse minimi tipai veikia idealiai, tačiau galima stebėti bendrą gravitacijos prie tam tikrų klasterių tendenciją. Šio tyrimo kontekste bus skiriamos 5 valstybių kategorijos:

I kategorija: Bonoli angliškai kalbančios valstybės, Esping-Andersen ir Fenger liberalaus režimo valstybės, Hall ir Soskice liberalios rinkos ekonomikos - *Airija, Australija, Didžioji Britanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Naujoji Zelandija*.

II kategorija: Bonoli Šiaurės valstybės, Esping-Andersen ir Fenger socialdemokratiškos valstybės, Hall ir Soskice koordinuotos ekonomikos valstybės – *Danija, Norvegija, Suomija, Švedija ir Islandija*.

III kategorija: Bonoli kontinentinės Europos valstybės, Esping-Andersen ir Fenger konservatyvios valstybės, Hall ir Soskice koordinuotos ekonomikos valstybės – *Austrija, Belgija, Nyderlandai, Vokietija, Šveicarija ir Japonija*.

IV kategorija: Bonoli lotynų Europos valstybės, Esping-Andersen ir Fenger konservatyvios valstybės, Hall ir Soskice koordinuotos ekonomikos valstybės – *Ispanija, Italija, Portugalija ir Prancūzija*.

V kategorija: Fenger ir Aidukaitės buvusios komunistinės valstybės – *Lietuva, Latvija, Estija, Bulgarija, Čekija, Kroatija, Lenkija, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija*.

Apibrėžus valstybių kategorijas iškyla kompleksinė dilema. Viena vertus, skirtingose šalyse valstybės apsauga gali būti suprantama skirtingai. Pavyzdžiui, ar II kategorijos valstybėse, kur socialinė apsauga jau yra aukšto lygio, darbuotojai tikėtis dar daugiau paramos? Ar I kategorijos valstybėse, kur, lyginant su kitomis kategorijomis, socialinė apsauga yra mažesnė ir siejama su „valstybės išlaikytinių“ stigma, tam tikrų įgūdžių darbuotojai vis tiek rinksis didesnę apsaugą? Kita vertus, kad teorija išlaikytų savo aiškinamąją galią, I, II arba III tyrimo hipotezės turėtų pasitvirtinti nepaisant valstybių kategorijos. Todėl ketvirtoji tyrimo hipotezė:

H4: Įgūdžių rinkinys darbuotojų palaikymą valstybės apsaugai veikia vienodai nepriklausomai nuo valstybių kategorijos.

---

⁴² Aidukaitė, 217.

Žinoma, įgūdžių rinkinio įtaka gali skirtis valstybių klasteriuose, tačiau turėtų būti stebima bent jau panaši tendencija. Jeigu ketvirtoji hipotezė bus atmesta, tai reikš, kad substantyvi dimensija negali paaiškinti darbuotojų valstybės apsaugos nuo pajamų praradimo dėl nedarbo preferencijų. Tokiu atveju bus darytina išvada, kad darbuotojų preferencijos labiau priklauso nuo ekonominės dimensijos, kurią ir lemia rinkos ir institucijų sąveika, iš esmės priklausanti nuo makro reiškinių ir struktūrinių skirtumų valstybėse.

2. Metodologija

2.1 Duomenys

Tyrimo metu bus naudojami Tarptautinės socialinio tyrimo programos (ang. *International Social Survey Programme, ISSP*) Valdžios vaidmens apklausos (ang. *Role of Government V*), paskelbtos 2016 m., duomenys. Į tyrimo imtį įtrauktos 22 modernios kapitalistinės valstybės⁴³. Šio darbo kontekste aktualios darbuotojų preferencijos, todėl imtis apribota tik samdomais ir apklausos metu dirbančiais darbuotojais, o bendra respondentų imtis – 11931. Kadangi naudojami apklausos duomenys, analizės metu jiems pritaikytas svorio matas.

2.2 Nepriklausomi kintamieji

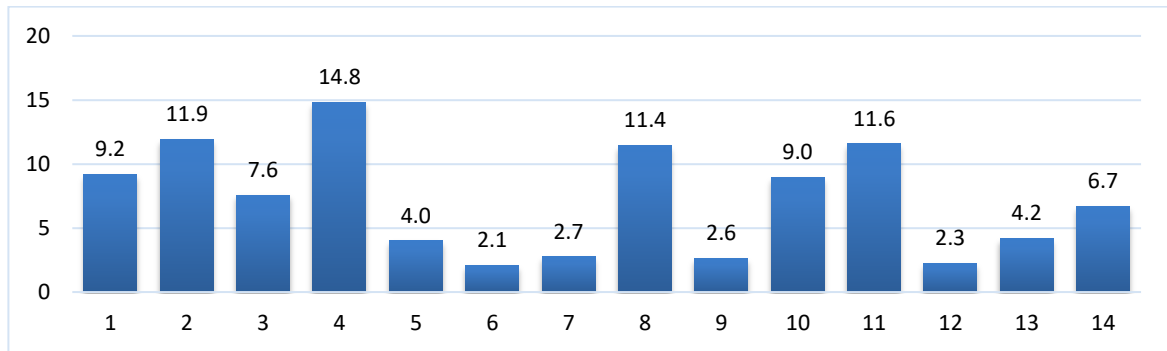
Kaip apibrėžta teorinėje tyrimo dalyje, asmens preferencijas valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo lemia profesijoje naudojamų įgūdžių skaičius (nepriklausomas kintamasis), įgūdžių gylis (įterptinis kintamasis) ir išsilavinimas (nepriklausomas kintamasis).

Profesijoje naudojamų įgūdžių skaičių ir gylį savo tyrime apskaičiavo Christenko, Martinaitis ir Gaušas, juos priskyre profesijų grupėms. Valdžios vaidmens apklausoje dalyvavę respondentai įvardijo savo profesijas (pavyzdžiui, karjero sutvirtinimų montuotojas, kodas 81101), kurias ISSP tyrėjai, vadovaudamiesi Tarptautiniu standartiniu profesijų klasifikatoriumi ISCO-08, priskyre profesijų pogrupiams (pavyzdžiui, kalnakasiai ir kasybos įrenginių operatoriai, kodas 8111). Siekiant apjungti surinktus duomenis, šios analizės metu profesijų pogrupiai suskirstyti į grupes, o tada joms priskirti įgūdžių skaičiaus ir gylio įverčiai (duomenys pateikiami 2 priede). Iš viso tyrimui naudojamos 111 grupių. Abu kintamieji – įgūdžių skaičius ir gylis – yra parametriniai. Respondentų pasiskirstymas pagal įgūdžių skaičių pateikiamas 4 paveiksle. Įgūdžių skaičiaus mediana – 7, o moda – 4.

---

⁴³ Australija, Belgija, Šveicarija, Čekija, Vokietija, Danija, Ispanija, Suomija, Prancūzija, Didžioji Britanija, Kroatija, Vengrija, Islandija, Japonija, Lietuva, Latvija, Norvegija, Naujoji Zelandija, Švedija, Slovėnija, Slovakija ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

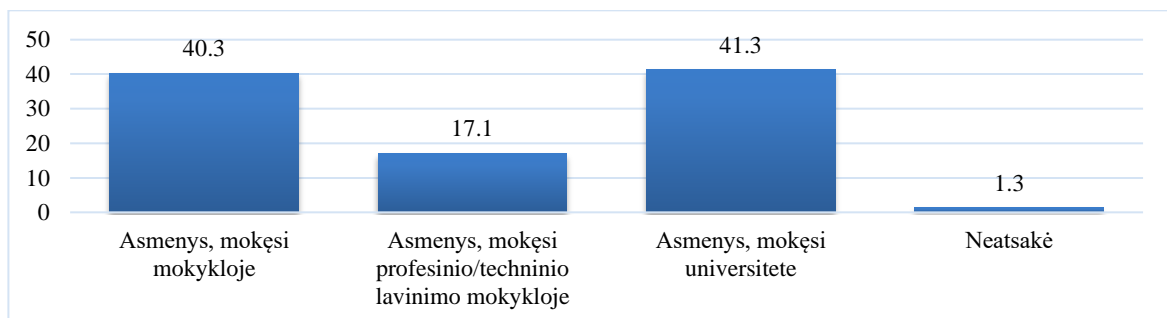
4 paveikslas. Apklauso dalyvių pasiskirstymas pagal profesijoje naudojamų įgūdžių skaičių (proc.)

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Trečiasis kintamasis – išsilavinimas, kuris bus operacionalizuojamas dviem kintamaisiais. Pirma, kuo išsilavinimas didesnis, tuo gilesni yra asmens įgūdžiai ir tuo mažiau asmuo palaikys valstybės išlaidas nedarbo apsaugai. Šis aspektas bus matuojamas metais, kuriuos respondentas praleido mokydamasis. Mokymosi trukmės mediana – 14 metų, o moda – 12 metų. Antras aspektas – išsilavinimo pobūdis. Iversen ir Soskice teigimu, tokias išlaidas labiau palaikys asmenys, baigę profesinį mokymą, todėl tyrime bus naudojamas išsilavinimo laipsnio kintamasis, turintis 3 kategorijas – asmenys, mokęsi tik mokykloje, asmenys, mokęsi profesinėse arba techninio lavinimo mokyklose, ir asmenys, mokęsi universitete. 40,3 proc. apklauso dalyvių mokėsi tik mokykloje, 17,1 proc. įgijo profesinį išsilavinimą, pritaikytą darbo rinkai, ir 41,3 proc. mokėsi universitete.

5 paveikslas. Apklauso dalyvių pasiskirstymas pagal išsilavinimo laipsnį (proc.)

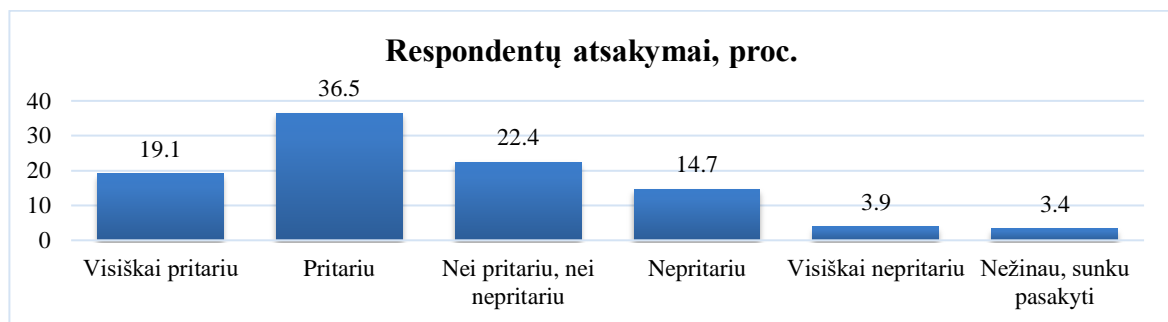
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

2.3 Priklausomas kintamasis

Tyrimo priklausomas kintamasis – asmens preferencijos valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo – operacionalizuojamas dviem aspektais. Pirma, ar respondantai mano, kad valstybė turėtų juos apsaugoti nuo galimo nedarbo, investuodama į darbo vietų išsaugojimą. Antra, ar valstybė turėtų padėti tiems, kurie visgi prarado savo darbo vietą. Šiems aspektams patikrinti analizei naudojami du apklauso klausimai:

1. **Ar pritariate, kad valdžia turi imtis veiksmų teikdama paramą nuosmukį patiriančioms pramonės šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas?** Šis klausimas rodo, ar respondentai palaiko valdžios pagalbą siekiant išsaugoti darbo vietas, kad darbuotojai susidurtų su mažesne pajamų praradimo rizika. Respondentams kartu su klausimu pateiktas paaiškinimas, kad tai gali būti ne tik valdžios finansinė pagalba (subsidijos), bet taip pat tai gali apimti, pavyzdžiui, valdžios įvestus importo apribojimus. Atsakymai pateikti pagal Likerto skalę: 1 – visiškai pritariu, 2 – pritariu, 3 – nei pritariu, nei nepritariu, 4 – nepritariu, 5 – visiškai nepritariu, 8 – nežinau, sunku pasakyti. Kadangi respondentų atsakymai pasiskirstę netolygiai (6 paveikslas), kintamasis paverstas dichotominiu: 1 – pritariu (*pritariu ir visiškai pritariu*), 0 – nepritariu (*nepritariu ir visiškai nepritariu*). Kintamąjį pavertus dichotominiu, pritariantys respondentai sudarė 74,9 proc., nepritariantys – 25,1 proc.

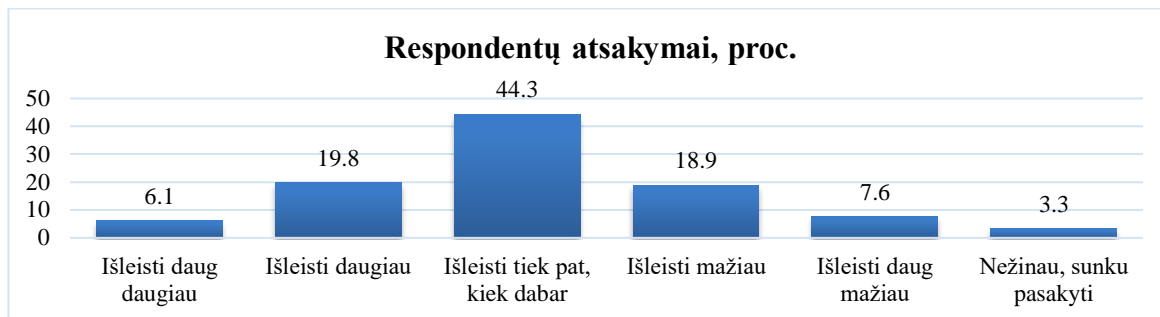
6 paveikslas. Ar pritariate, kad valdžia turi imtis veiksmų teikdama paramą nuosmukį patiriančioms pramonės šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas?

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

2. **Ar norėtumėte didesnių ar mažesnių valdžios išlaidų nedarbo išmokoms?** Šis klausimas rodo, kokį valstybės vaidmenį siekiant apsaugoti darbo netekusius asmenis palaiko respondentai. Atsakymai taip pat pateikiami pagal Likerto skalę: 1- išleisti daug daugiau, 2 – išleisti daugiau, 3 – išleisti tiek pat, kiek dabar, 4 – išleisti mažiau, 5 – išleisti daug mažiau, 8 – nežinau, sunku pasakyti. Kartu respondentai buvo informuoti, kad kai sakoma „išleisti daug daugiau“, tam gali reikėti padidinti mokesčius. Kadangi atsakymai pasiskirstę netolygiai (7 paveikslas), kintamasis paverstas dichotominiu: 1 – išleisti daugiau (*išleisti daugiau ir išleisti daug daugiau*), 0 – išleisti mažiau (*išleisti mažiau ir išleisti daug mažiau*). Taip sudarytos sąlygos tolygiam pasiskirstymui – norinčių išleisti daugiau yra 50,7 proc., o norinčių išleisti mažiau – 49,3 proc.

7 paveikslas. Valdžios išlaidos nedarbo išmokoms

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

2.4 Kontroliniai kintamieji

Tyrimo bus naudojami 6 kontroliniai kintamieji⁴⁴:

1. **Amžius.** Vyresni asmenys turėtų labiau palaikyti valdžios socialinę pagalbą, kadangi su amžiumi didėja jų rizika sunkiau susirasti kitą darbą tapus bedarbiais. Respondentų amžiaus mediana – 42 metai, o moda – 36 metai. Apklausoje respondentų amžius pasiskirstęs gana tolygiai, vidutiniškai apie 2 - 3 procentus visų amžiaus grupių, mažiau nei 2 procentai respondentų stebimi amžiaus grupėse nuo 15 iki 25 ir virš 58 metų.
2. **Lytis.** Viena vertus, vyrai dažniau dirba nekvalifikuotus darbus, todėl jų rizika prarasti darbą yra didesnė. Kita vertus, moterys, turinčios pasitraukti iš darbo rinkos dėl vaiko priežiūros, gali būti labiau suinteresuotos valdžios pagalba. Tyrimo lytis koduojama kaip dichotominis nominalusis kintamasis (1 – vyras, 0 – moteris). 50,9 proc. apklausoje dalyvių sudaro moterys, 49,1 proc. – vyrai.
3. **Darbo užmokestis.** Vadovaujantis tyrimo teorinėje dalyje minėtu Meltzer ir Richard modeliu, asmens pajamos neigiamai veikia valstybės išlaidų didinimą. Kitaip tariant, jeigu žmogus uždirba daugiau už vidurkį, jis bus mažiau linkęs palaikyti didesnes valdžios išlaidas, galinčias paveikti asmens sumokamus mokesčius. Tarptautinės socialinio tyrimo programos apklausoje rezultatuose pateikiami respondentų mėnesio darbo užmokesčiai prieš mokesčius.

Kadangi duomenys surinkti iš 22 valstybių, kuriose reikšmingai skiriasi pragyvenimo lygis, darbo užmokesčio reikšmės normalizuotos dviem žingsniais. Pirma, visos kiekvienos valstybės atsakymų reikšmės paverstos į standartinius įverčius (ang. *zscores*), parodančius, per kiek standartinių nuokrypių asmens darbo užmokesčio dydis nutolęs nuo vidutinės reikšmės apklausoje duomenyse. Antra, siekiant normalizuoti duomenis į skalę tarp 0 ir 1, pritaikyta formulė, kur x yra standartinis įvertis:

⁴⁴ Kontroliniai kintamieji pasirinkti remiantis T. Iversen ir D. Soskice, P. Rehm ir P. Emmenegger atliktamų tyrimų pavyzdžiu.

$$DU = x - \min(x) / \max(x) - \min(x)$$

4. **Priklausymas profesinėms sąjungoms.** Viena vertus, darbuotojai, priklausantys profesinėms sąjungoms, bus labiau linkę rinktis didesnes išlaidas apsaugai, kadangi pagrindinė profesinių sąjungų užduotis – apsaugoti darbuotojus nuo darbo rinkos rizikų. Kita vertus, priklausymas profesinei sąjungai gali reikšti jau turimą didesnę apsaugą (pavyzdžiui, Bonoli kontinentinės Europos šalyse, kur stiprios kolektyvinės derybos, tačiau mažesnis persikirstymas). Tyrime priklausymas profesinėms sąjungoms koduojamas kaip dichotominis nominalusis kintamasis (1 – priklauso profesinei sąjungai, 0 – nepriklauso). 31,8 proc. apklausos dalyvių priklauso profesinėms sąjungoms, 61,6 proc. nepriklauso, 6,6 proc. neatsakė.
5. **Bendro namų ūkio vedimas.** Vadovaujantis Esping-Andersen valstybių klasifikacija, šeima yra vienas iš pagalbos šaltinių, ir konservatyviose valstybėse būtent ji laikoma pagrindine paramos teikėja. Atsakymas į klausimą, ar respondentas veda bendrą namų ūkį su partneriu, koduojamas kaip nominalus dichotominis kintamasis: 0 – neturi partnerio arba turi, bet neveda bendro namų ūkio, 1 – turi partnerį ir veda bendrą namų ūkį.
6. **Valstybių klasifikacija.** Klasifikacija atlikta teorinėje tyrimo dalyje. Išskirtos 5 valstybių kategorijos, jos koduojamos kaip dichotominis nominalusis kintamasis.

2.5 Multikolinearumo tikrinimas

Prieš pradėdant analizę buvo atlikti multikolinearumo testai, kuriais turi būti nustatyta, kad tyrime naudojami nepriklausomi kintamieji tarpusavyje nekoreliuotų arba koreliuotų tik silpnai. Kintamųjų multikolinearumas dažniausiai nustatomas trimis testais⁴⁵:

1. **Atliekant jų koreliacijos matavimą.** Nors riba nėra tiksli, tačiau paprastai tyrimuose laikomasi sąlygos, kad koreliacijos koeficientas neturėtų viršyti 0,7. Gauti rezultatai pateikiami 3 priede. Intervaliniams kintamiesiems pritaikyta Pirsono koreliacija, nominaliesiems – Spirmano. Kaip ir buvo galima tikėtis, tarp metų, praleistų mokantis, ir išsilavinimo laipsnio stebima aukšta koreliacija (0,715, $p < 0,01$), todėl bus atliekamos dvi skirtingos regresijos su kiekvienu kintamuoju atskirai.
2. **Apskaičiuojant dispersijos mažėjimo daugiklį** (ang. *Variance Inflation Factor, VIF*). Jeigu kintamojo dispersijos mažėjimo daugiklis yra didesnis nei 4, galima įtarti multikolinearumą, jeigu daugiau nei 10 – kintamasis yra per daug multikolinearus. Tiek apskaičiuojant dispersijos mažėjimo

---

⁴⁵ Vytautas Janilionis, „Daugialypės regresinės analizės taikymas socialiniuose tyrimuose“, ES struktūrinių fondų lėšomis įgyvendinto projekto „Lietuvos HSM duomenų archyvo (LiDA) plėtra“ mokomoji medžiaga, 2011, 11. <https://www.lidata.eu/files/mokymai/Janilionis_IV/Daugialypes%20%20regresines%20%20analizes%20taikymas%20soc.%20tyr.%20LiDA_%20V.Janilionis_2011%20G.pdf> [Žiūrėta 2020-04-13]

daugiklį, tiek tolerancijos matą, kintamieji negali turėti daugiau nei dviejų kategorijų, todėl pateikiamuose rezultatuose išsilavinimo laipsnis ir valstybių kategorijos koduojami kaip dichotominiai kintamieji. Tyrimo kintamieji tenkina sąlygą, duomenys pateikiami 4 priede.

3. **Apskaičiuojant tolerancijos matą** (ang. *Tolerance, TOL*). Jei kintamojo tolerancija yra mažesnė nei 0,25, galima įtarti vidutinį multikolinearumą, o jeigu mažesnė nei 0,1 – kintamasis per daug multikolinearus. Visi kintamieji tenkina sąlygą, duomenys pateikiami 4 priede.

Atlikti testai rodo, kad multikolinearumo tarp kintamųjų iš esmės nėra, tačiau nustatyta didelė koreliacija tarp metų, praleistų mokantis, ir išsilavinimo laipsnio. Kaip jau minėta, dėl šios priežasties empirinėje tyrimo dalyje bus atliekamos atskiros regresijos, įtraukiant skirtingus išsilavinimo kintamuosius.

2.6 Tyrimo metodas – dvinarė logistinė regresija

Hipotezių tikrinimui bus naudojama dvinarė logistinė regresija. Paprastai Likerto skalės atsakymams naudojama ranginė logistinė regresija, tačiau turimi duomenys netenkina proporcinų galimybių prielaidos (ang. *Test of Parallel Lines*) – atsakymų pasiskirstymas labai netolygus, kadangi tam tikrų reikšmių yra labai mažai (6 ir 7 paveikslai). Siekiant padidinti atsakymų skaičių, ranginiai kintamieji paversti dichotominiais, ir jiems pritaikyta dvinarė logistinė regresija. Pagrindiniai dvinarės logistinės regresijos reikalavimai duomenims⁴⁶ – dvireikšmis priklausomas kintamasis, yra bent penktadalis vienos atsakymo reikšmės, turima pakankamai daug stebinių ir regresoriai tarpusavyje stipriai nekoreliuoja – yra tenkinami. Tikrinant modelio tinkamumą, svarbu atsižvelgti į kelis rodiklius. Pirma, atliekamas *Omnibus* testas, kuris turėtų parodyti modelio statistinį reikšmingumą. Antra, reiktų atsižvelgti į klasifikacinę lentelę, kuri nurodo, kiek atvejų modelis atpažino teisingai. Trečia, kuo didesnė determinacijos (pseudo) koeficientų reikšmė, tuo geriau modelis tinka duomenims. Paprastai būtų gerai, kad šis koeficientas būtų ne mažesnis nei 0,2. Vis dėlto, kaip teigia Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas⁴⁷, priešingai nei tiesinėje regresijoje, logistinėje regresijoje R^2 vaidina tik pagalbinį vaidmenį, tad jei pagal kitus rodiklius logistinė regresija tinka, tai modelis yra tinkamas. Kartu galima apskaičiuoti Kuko matą, kuris parodo, ar duomenyse yra išskirčių. Išskirčiai Kuko matas viršija 1, o modelis su išskirtimis yra nepatikimas.

---

⁴⁶ Vydas Čekanavičius ir Gediminas Murauskas, „Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose“, Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 210-219. <<http://www.statistika.mif.vu.lt/wp-content/uploads/2014/04/regresine-analize.pdf>> [Žiūrėta 2020 04 13]

⁴⁷ Ten pat, 215-216.

Dvinarė logistinė regresija nustato *galimybę* (ang. *Odds*)⁴⁸, arba kitaip – tikimybių santykį, kuris nurodo, kiek kartų viena priklausomojo kintamojo reikšmė labiau tikėtina už kitą. *Galimybių santykis* (ang. *Odds ratio*) parodo, „[...] kaip pasikeis tikimybių santykis (galimybė), kai atitinkamas regresorius padidės vienetu, fiksavus visų kitų regresorių reikšmes. [...] Galima sakyti, kad didesnis už vienetą galimybių santykis rodo, *kiek kartų*, palyginti su ankstesne galimybe, tampa **labiau** tikėtina, kad $Y=1$, o ne $Y=0$. Jei galimybių santykis mažesnis už vienetą, jo *atvirkštinė* reikšmė rodo, kiek kartų, palyginti su ankstesne galimybe, tampa **mažiau** tikėtina, kad $Y=1$, o ne $Y=0$.“⁴⁹ Kartu svarbu suprasti, kaip interpretuojami rezultatai, kai regresoriai – nominalūs. Viena kategorija įtraukiama kaip lyginamoji. Tokiu atveju, jeigu galimybių santykis didesnis už vienetą, labiau tikėtina, kad Y įgaus vieneto reikšmę į modelį įtraukiamoje kategorijoje, o jeigu mažesnis už vienetą, labiau tikėtina, kad Y įgaus vieneto reikšmę lyginamojoje kategorijoje.

3. Asmens preferencijos valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo: empiriniai rezultatai

3.1 Nykstančių darbo vietų apsauga

Visų pirma buvo atlikta dvinarė logistinė regresija įtraukiant visus kintamuosius, išskyrus išsilavinimo laipsnį, t. y., naudojant tik metų, praleistų mokantis, skaičių. Į regresiją, atmetus visas trūkstamas vertes, įtraukti 6239 stebėjimai – 52,3 proc. Lyginamosiomis kategorijomis įtrauktos moterys, priklausymas profesinėms sąjungoms, bendro ūkio vedimas ir 5-ta valstybių kategorija (buvusios komunistinės Europos šalys). Modelio *Omnibus* testas reikšmingas, $p=0,000$ (turi būti $p<0,05$). Nagelkerke $R^2=0,155$, tad rezultatas žemokas. Remiantis klasifikacine lentele, modelis iš viso teisingai atpažino 76,7 proc. atvejų. Vis dėlto, nors modelis teisingai identifikavo 96,6 proc. reikšmių *pritariu*, atpažinta tik 14,4 proc. reikšmių *nepritariu*. Kuko matas nei vienam stebimam atvejui neviršija 1, todėl modelyje nėra išskirčių. 3 lentelėje pateikiami dvinarės logistinės regresijos rezultatai.

Gauti rezultatai rodo, kad iš teorinėje tyrimo dalyje identifikuotų nepriklausomų kintamųjų, statistiškai reikšmingi tik įgūdžių skaičius ($p=0,000$) ir metai, praleisti mokantis ($p=0,000$). Gylys, turėjęs veikti darbuotojų preferencijas kaip įsiterpiantis kintamasis, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0,588$). Vadinasi, įgūdžių meistriškumas, kurį yra įvaldę darbuotojai, iš esmės neturi įtakos jų preferencijoms dėl valstybės veiksmų siekiant išsaugoti nykstančias pramonės šakas, šiuo atveju svarbesnis kintamasis –

---

⁴⁸ Kaip teigia V. Čekanavičius ir G. Murauskas, lietuviškas terminas *galimybė* nėra labai geras, tačiau jam kol kas nėra pasiūlyta geresnė alternatyva.

⁴⁹ Ten pat, 212.

išsilavinimas. Kartu ir pats ryšys tarp mokymosi trukmės ir įgūdžių meistriškumo yra abejotinas, kadangi atliktos jų tarpusavio koreliacijos koeficientas siekia tik 0,210 (žiūrėti 3-iaame priede).

3 lentelė. Dvinarės logistinės regresijos rezultatai, kai regresoriumi pasirinkti metai, praleisti mokantis

Lygties kintamieji					
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.036	.009	15.748	.000	.965
Įgūdžių gylis	-.036	.066	.293	.588	.965
Metai, praleisti mokantis	-.097	.010	92.621	.000	.907
Amžius	-.016	.003	36.215	.000	.984
Lytis (vyras)	-.657	.065	102.540	.000	.519
Darbo užmokestis	-2.242	.436	26.437	.000	.106
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.222	.075	8.739	.003	.801
Bendro ūkio vedimas (nevedu bendro ūkio)	.065	.068	.889	.346	1.067
1 valstybių kategorija	-.708	.119	35.342	.000	.493
2 valstybių kategorija	-.409	.098	17.560	.000	.664
3 valstybių kategorija	-.438	.082	28.640	.000	.645
4 valstybių kategorija	1.252	.139	80.845	.000	3.497

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Vertinant įgūdžių skaičių, patvirtinama pirmoji tyrimo hipotezė – didėjant įgūdžių skaičiui mažiau tikėtina, kad asmuo rinksis pritarti teiginiui, jog valdžia turi imtis veiksmų teikdama paramą nuosmukį patiriančioms pramonės šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas. Vertinant tik substanyvią dimensiją, didesnis įgūdžių skaičius reiškia, jog tokiam asmeniui yra prieinama daugiau profesijų, kadangi asmuo gali gauti kitą darbą mažinant savo įgūdžių skaičių (ang. *deskilling*). Kita vertus, didesnis įgūdžių skaičius gali reikšti, kad asmuo užima aukštesnės kvalifikacijos darbus, su juo sudaroma paslaugų santykio sutartis, kaip ją apibrėžia Goldthorpe. Nykstančiose pramonės šakose greičiausiai dažniau sudaromi darbo kontraktai, jose reikalingas mažesnis įgūdžių skaičius, tad tokiems darbuotojams

valstybės išlaidos užtikrinant darbo vietų saugumą yra aktualesnės. Verta atkreipti dėmesį, kad nors įgūdžių skaičiaus rezultatas statistiškai reikšmingas, tačiau galimybių santykis – 0,965 – yra labai arti vieneto. Tai reiškia, kad kartu vertinant ir modelio tinkamumo rezultatus, įgūdžių skaičius nėra svarbiausias priklausomojo kintamojo regresorius.

Asmens išsilavinimas taip pat lemia darbuotojų preferencijas dėl apsaugos nykstančioms pramonės šakoms – kuo ilgiau žmogus mokosi, tuo mažiau tikėtina, kad jis rinksis palaikyti minėtą apsaugą, todėl patvirtinama trečioji tyrimo hipotezė. Vertinant šį regresorių, galimybių santykis yra 0.907, o tai reiškia, kad šis kintamasis preferencijas lemia labiau nei įgūdžių skaičius. Kartu siekiant patikrinti išsilavinimo laipsnio įtaką darbuotojų preferencijoms, atlikta antra dvinarė logistinė regresija, kurioje regresoriumi vietoje metų, praleistų mokantis, įtrauktas išsilavinimo laipsnis. Šiuo atveju į regresiją pateko 6314 stebėjimų. Lyginamosiomis kategorijomis pasirinktos moterys, asmenys, priklausantys profesinėms sąjungoms ir vedantys bendrą ūkį su partneriu, universitetinis išsilavinimas ir 5-ta valstybių kategorija. Bendrieji modelio tinkamumo rezultatai per daug nesiskiria – *Omnibus* testas statistiškai reikšmingas ($p=0,000$), Nagelkerke $R^2=0,149$, teisingai suklasifikuota 76,5 stebėjimų (14,2 proc. pasirinkusių *nepritariu* ir 96,3 proc. pasirinkusių *pritariu*), Kuko matas neviršija vieneto. Iš 4 lentelėje pateiktų rezultatų matoma, kad išsilavinimo laipsnis gana stipriai veikia darbuotojų preferencijas. Asmenys, mokęsi profesinėse/techninėse mokyklose, lyginant su universitetais, bus kur kas labiau linkę palaikyti valstybės pagalbą išsaugant nykstančias pramonės šakas. Galimybių santykis siekia 1,676, tad bendrai vertinant visus tris tyrimo nepriklausomus kintamuosius – preferencijos labiausiai priklauso būtent nuo išsilavinimo laipsnio. Tai gali reikšti, kad moderniose kapitalistinėse valstybėse vyksta spartūs technologiniai pokyčiai ir skaitmenizavimas. Besikuriančiose naujose darbo vietose reikalingas aukštasis išsilavinimas, pavyzdžiui, informacinių technologijų, o tokių profesijų darbuotojai darbo rinkoje jaučiasi kur kas saugiau.

4 lentelė. Dvinarės logistinės regresijos rezultatai, kai regresoriumi pasirinktas išsilavinimo laipsnis

Lygties kintamieji					
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.034	.009	13.677	.000	.967
Įgūdžių gylys	-.059	.066	.801	.371	.943
Išsilavinimas: mokykla	.589	.080	53.517	.000	1.801

Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.516	.093	31.098	.000	1.676
Amžius	-.015	.003	31.563	.000	.986
Lytis (vyras)	-.646	.065	99.040	.000	.524
Darbo užmokestis	-2.299	.437	27.746	.000	.100
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.206	.075	7.575	.006	.814
Bendro ūkio vedimas (nevedu bendro ūkio)	.064	.068	.882	.348	1.066
1 valstybių kategorija	-.742	.120	38.192	.000	.476
2 valstybių kategorija	-.416	.098	18.114	.000	.660
3 valstybių kategorija	-.353	.084	17.663	.000	.702
4 valstybių kategorija	1.162	.135	73.620	.000	3.197

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Atsižvelgiant į kontrolinius kintamuosius, abiejuose modeliuose statistiškai reikšmingi kintamieji yra amžius, lytis, darbo užmokestis, priklausymas profesinėms sąjungoms ir valstybių kategorijos, nereikšmingas – bendro ūkio vedimas. Vertinant galimybių santykį, reikšmingiausi regresoriai yra lytis, darbo užmokestis ir valstybių kategorijos. Moterys yra daug labiau linkusios palaikyti darbo vietų apsaugą, tad toks rezultatas šiek tiek stebina, kadangi paprastai nykstančios pramonės šakos siejamos su fiziniu, dažniau vyrų atliekamu darbu, kurį gali pakeisti technologijos. Kita vertus, tokius rezultatus galima sieti su skaitmeninimu, kadangi specialybes, susijusias su informacinėmis technologijomis dažniau, bent jau Lietuvoje, renkasi vyrai. Didžiausias galimybių santykis (pirmame modelyje 0,106, antrame 0,100) stebimas vertinant darbo užmokestį. Kaip ir buvo galima tikėtis, didėjantis darbo užmokestis neigiamai veikia valstybės apsaugos nykstančioms darbo vietoms preferencijas. Vėlgi, rezultatai implikuoja, kad didesnis darbo užmokestis mokamas aukštesnės pridėtinės vertės darbuotojams, kurie jaučiasi saugūs dėl savo darbo vietos. Nors galimybių santykis kiek mažesnis, tačiau preferencijas taip pat veikia amžius ir priklausymas profesinėms sąjungoms. Valstybės paramą nykstančioms darbo vietoms labiau palaiko jaunesni asmenys ir priklausantys profesinėms sąjungoms.

Vertinant valstybių kategorijas, iš dalies patvirtinama 4-oji tyrimo hipotezė – įgūdžių rinkinys lemia darbuotojų preferencijas nepriklausomai nuo valstybės. Hipotezė patvirtinama iš dalies, kadangi

jau buvo pažymėta, jog įgūdžių gylis nėra statistiškai reikšmingas rezultatas. Žinoma, palaikymo „stiprumas“ darbo vietų apsaugai skiriasi. Bendrame modelyje didžiausia tikimybė, kad darbuotojai rinksis palaikyti valstybės išlaidas darbo vietų apsaugai, stebima 4 kategorijos valstybėse - Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Prancūzijoje. Iš esmės tai geriausiai paaiškina Giuliano Bonoli⁵⁰, tirdamas visuomenės nuomonę socialinės politikos klausimais. Respondentai iš lotynų Europos šalių bene labiausiai palaiko valstybės intervenciją reguliuojant darbo užmokestį, kainas ir darbo rinką, tik dažniau ne per valstybės išlaidas, o per teisinį reguliavimą. Respondentams iš minėtų valstybių valstybės intervencija yra gana įprastas reiškinys, todėl ir valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms palaikymas nėra stebinantis rezultatas. Tuo tarpu valdžios parama darbo vietų išsaugojimui mažiausiai tikėtina 1 kategorijos valstybėse – Airijoje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje ir Naujojoje Zelandijoje. Taip yra todėl, kad anglakalbėse valstybėse paprastai mažiau toleruotinas valstybės kišimasis, o tai, jog kai kurios pramonės šakos nyksta, yra natūralus konkurencingos rinkos ir darbo jėgos komodifikacijos padarinys.

Vertinant įgūdžių skaičiaus įtaką preferencijoms, atliktos dvinarės logistinės regresijos kiekvienoje valstybių kategorijoje atskirai⁵¹ (žiūrėti 5 – 9 priedus). IV ir V kategorijos valstybėse modelio tinkamumo rezultatai labai abejotini. Net jeigu modelio tinkamumo rezultatai būtų ignoruojami, įgūdžių skaičius Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Prancūzijoje apskritai nėra reikšmingas. Šiose valstybėse vieninteliai statistiškai reikšmingi regresoriai yra mokyklinis išsilavinimas ir lytis. Lotynų Europos valstybėse valdžios paramą nykstančioms pramonės šakoms labiausiai palaiko moterys ir tie asmenys, kurie neturi nei profesinio ar techninio, nei universitetinio išsilavinimo. Tokie patys rezultatai stebimi ir 5 kategorijos valstybėse – Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Vengrijoje. Šiose šalyse preferencijas daug geriau paaiškina išsilavinimas, lytis ir amžius. Valdžios paramą vėlgi labiau palaiko moterys ir jaunesni asmenys. Kartu aktualus ir išsilavinimo laipsnis. Šiuo atveju statistiškai reikšmingas rezultatas ne tik tų asmenų, kurie mokėsi tik mokyklose, bet ir tų, kurie baigė profesinį ar techninį išsilavinimą. Gali būti skirtingų šio aspekto interpretacijų, pavyzdžiui, profesinio/techninio mokymo sistema šiose valstybėse gali mažiau atitikti realų rinkos poreikį, arba gali būti mažiau lanksti prisitaikant prie sparčių rinkos pokyčių, todėl investicijos į profesinius įgūdžius tampa rizikingesnės lyginant su kitomis valstybėmis.

---

⁵⁰ Giuliano Bonoli, „Public attitudes to social protection and political economy traditions in Western Europe“, *European Societies*, 2(4), 200, 441. < <https://doi.org/10.1080/713767005> > [Žiūrėta 2020 05 01]

⁵¹ Regresijos atliktos pašalinus bendro ūkio vedimo kintamąjį, kadangi jis bendruose modeliuose buvo statistiškai nereikšmingas.

Kita vertus, sudarytas modelis geriausiai paaikrina darbuotojų preferencijas 1 kategorijos valstybĕ – Airijoje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje, Jungtinĕse Amerikos Valstijose, Kanadoje ir Naujojoje Zelandijoje. Šiose valstybĕse tiek įgųdųių skaičius, tiek kiti kontroliniai kintamieji yra statistiškai reikšmingi rezultatai. Valstybĕs paramą nykstančioms pramonĕs šakoms labiau palaikys asmenys, turintys maųiau įgųdųių ir ųemesnį išsilavinimo laipsnį, jaunesni asmenys, moterys, gaunantys maųas pajamas ir priklausantys profesinĕms sąjungoms. Kartu šiose valstybĕse reikšmingiausias kintamasis – darbo ųmokestis, jo galimybių santykis siekia 0,015, o tai reiškia, kad kuo didesnĕs pajamos – tuo ųenkliai maųesnĕ tikimybĕ palaikyti paramą nykstančioms darbo vietoms. Tai iš esmĕs galima paaikrinti tuo, jog pirmos kategorijos valstybĕse maųiau išplĕtotas visos socialinĕs valstybĕs apsaugos mechanizmas, todĕl darbo vietos išlaikymas tampa svarbiausiu aspektu siekiant apsaugoti nuo galimo skurdo.

Įdomus rezultatas stebimas ir 3 kategorijos valstybių – Austrijos, Belgijos, Nyderlandų, Vokietijos, Šveicarijos ir Japonijos – regresijose. Nors įgųdųių gylis bendruose modeliuose nĕra reikšmingas, bųtent čia jis, kitaip nei įgųdųių skaičius, turi įtakos tyrimo priklausomam kintamajam. Kuo gilesni įgųdųiai, tuo maųesnis palaikymas, galimybių santykis 0,779. Kartu šios kategorijos valstybĕse statistiškai reikšmingas ir išsilavinimas. Kuo daugiau metų, praleistų mokantis, tuo maųesnis palaikymas valdųios paramai. Taip pat šią paramą labiausiai palaiko tie, kurie yra mokĕsi tik mokykloje. Statistiškai reikšmingi ir visi tyrimo kontroliniai kintamieji – valdųios paramą labiau palaiko jaunesnio amųiaus ir ųemesnį darbo ųmokestį gaunantys darbuotojai, taip pat moterys ir priklausantys profesinĕms sąjungoms.

Apibendrinant, bendruose modeliuose statistiškai reikšmingi nepriklausomi kintamieji yra įgųdųių skaičius ir išsilavinimas. Vis dĕlto, vertinant tiek jų galimybių santykį, tiek pačią modelių abejotinus tinkamumo rezultatus, galima teigti, kad gebĕjimų rinkinys iš esmĕs nedaro reikšmingos įtakos darbuotojų preferencijoms dĕl apsaugos nykstančioms darbo vietoms. Daug didesnĕ įtaką turi išsilavinimas, lytis ir darbo ųmokestis. Be to, modelio tinkamumo rezultatai verčia svarstyti, ar substancyvi dimensija apskritai gali paaikrinti darbuotojų preferencijas. Greičiausiai daug didesnĕ įtaką daro tuo metu esančios darbo rinkos sąlygos, kurias lemia ekonominĕ dimensija.

3.2 Nedarbo išmokos

Kaip ir nykstančių darbo vietų apsaugos atveju, pirmiausiai buvo atlikta dvinarĕ logistinė regresija, įtraukiant metų, praleistų mokantis, skaičių. Į bendrą modelį, atmetus trųkstamas vertes, įtrauktas 4271 stebĕjimas, o tai yra 35,8 proc. visų atvejų. Modelio *Omnibus* testas statistiškai reikšmingas ($p=0,000$), o modelis, skirtingai nei darbo vietų apsaugos atveju, teisingai suklasifikuoja kur kas daugiau atvejų –

61,9 proc. nedarbo išmokoms norinčių išleisti mažiau, ir 69,6 proc. norinčių išleisti daugiau, iš viso – 65,9 proc. stebimų atvejų. Nors Nagelkerke $R^2=0,156$, tačiau modelis šio kintamojo aiškinimui kur kas tinkamesnis nei investicijoms į nykstančias darbo vietas. Taip pat Kuko matas neviršija vieneto, tad modelyje nėra išskirčių. Lyginamosiomis kategorijomis pasirinktos moterys, asmenys, kurie priklauso profesinėms sąjungoms ir vedą bendrą ūkį su partneriu bei 5-tos kategorijos valstybės. Regresijos rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Dvinarė logistinė regresija, kai regresoriumi pasirinkti metai, praleisti mokantis

Lygties kintamieji					
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.058	.009	36.993	.000	.944
Įgūdžių gylis	-.079	.071	1.244	.265	.924
Metai, praleisti mokantis	-.063	.011	32.532	.000	.939
Amžius	.018	.003	46.237	.000	1.019
Lytis (vyras)	-.247	.067	13.647	.000	.781
Darbo užmokestis	-2.079	.498	17.458	.000	.125
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.011	.078	.020	.888	.989
Bendro ūkio vedimas (nevedu bendro ūkio)	.366	.069	27.848	.000	1.441
1 valstybių kategorija	-1.417	.132	115.646	.000	.242
2 valstybių kategorija	-.857	.102	69.913	.000	.425
3 valstybių kategorija	-.927	.087	113.632	.000	.396
4 valstybių kategorija	-.207	.101	4.208	.040	.813

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Rezultatai rodo, kad įgūdžių skaičius yra statistiškai reikšmingas regresorius. Vertinant darbuotojų preferencijas valstybės išlaidoms nedarbo išmokoms, patvirtinama pirmoji hipotezė – augantis įgūdžių skaičius lemia mažesnę palaikymą išlaidų didinimui. Šiuo atveju galimybių santykis, lyginant su darbo vietų apsauga, yra šiek tiek didesnis – 0,944, o tai reiškia, kad įgūdžių skaičius preferencijas nedarbo

išmokoms lemia labiau. Vėlgi, tai gali būti susiję su asmens jaučiamu saugumu, kad, susidūrus su nedarbu, naujame darbe galima naudoti mažiau įgūdžių, tad skirtingų profesijų prieinamumas yra didesnis nei tiems, kurie įgūdžių turi mažiau.

Įgūdžių gylis, kaip ir paramos nykstančioms darbo vietoms atveju, yra statistiškai nereikšmingas, o išsilavinimas – reikšmingas. Kuo ilgiau žmogus mokosi, tuo mažiau palaiko valstybės išlaidas nedarbo išmokoms. Vis dėlto, galimybių santykis šiuo atveju yra 0,939, todėl išsilavinimas, koduojamas kaip metai, praleisti mokantis, darbuotojų preferencijas nedarbo išmokoms lemia kiek mažiau nei darbo vietų išsaugojimui. Tai implikuoja, kad žemo išsilavinimo asmenys yra labiau suinteresuoti išsaugoti savo darbo vietas nei didinti nedarbo išmokas. Siekiant patikrinti, kaip valstybės išlaidas nedarbo išmokoms veikia išsilavinimo laipsnis, atlikta antroji regresija. Į modelį įtraukta 4315 stebėjimų – 36,2 proc. visų atvejų. Modelio *Omnibus* testas statistiškai reikšmingas ($p=0,000$), Kuko matas neviršija vieneto, Nagelkerke $R^2=0,161$, o modelis teisingai suklasifikuoja dar daugiau stebėjimų – 61,8 proc. pasisakančių neigiamai dėl didesnių išlaidų ir 70,9 proc. pasisakančių teigiamai, o iš viso – 66,5 proc. į modelį įtrauktų stebėjimų. Lyginamosios kategorijos, kaip ir ankstesnėse regresijose, išlieka moterys, priklausantys profesinėms sąjungoms ir vedantys bendrą namų ūkį su partneriu, 5 kategorijos valstybės ir universitetinis išsilavinimas. Regresijos rezultatai – 6 lentelėje.

6 lentelė. Dvinarės logistinės regresijos rezultatai, kai regresoriumi pasirinktas išsilavinimo laipsnis

Lygties kintamieji					
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.062	.010	42.785	.000	.939
Įgūdžių gylis	-.098	.071	1.916	.166	.907
Išsilavinimas: mokykla	.203	.082	6.122	.013	1.225
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.648	.101	41.076	.000	1.911
Amžius	.021	.003	60.576	.000	1.021
Lytis (vyras)	-.214	.067	10.235	.001	.807
Darbo užmokestis	-2.175	.502	18.738	.000	.114

Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.012	.078	.022	.883	.989
Bendro ūkio vedimas (nevedu bendro ūkio)	.387	.069	31.325	.000	1.473
1 valstybių kategorija	-1.479	.134	121.459	.000	.228
2 valstybių kategorija	-.899	.103	76.126	.000	.407
3 valstybių kategorija	-.987	.090	120.325	.000	.373
4 valstybių kategorija	-.191	.100	3.623	.057	.826

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Antrosios regresijos atveju išsilavinimo laipsnio regresorius kur kas stipresnis. Išlaidų didinimą nedarbo išmokoms labiausiai palaiko tie darbuotojai, kurie yra baigę profesines ar technines mokyklas, nukreiptas į darbo rinką. Viena vertus, patvirtinama Iversen ir Soskice mintis, kad daugiau apsaugos reikės tiems, kurie turi nedaug įgūdžių, o juos yra įgiję profesinio mokymo įstaigose. Kita vertus, pastarųjų įstaigų tikslas yra parengti darbo rinkoje trūkstamus specialistus. Rezultatai rodo, kad tokie darbuotojai, net ir lyginant su tais, kurie baigė (arba net nebaigė) mokyklą, jaučiasi mažiausiai saugūs. Tai galėtų reikšti akivaizdžius neatitikimus tarp darbo rinkos poreikių ir profesinio mokymo.

Vertinant kontrolinius kintamuosius, statistiškai reikšmingi yra amžius, lytis, darbo užmokestis ir, kitaip nei darbo vietų apsaugos atveju – bendras namų ūkio vedimas. Nedarbo išmokas labiau palaiko vyresni žmonės. Greičiausiai vyresni žmonės, nepaisant to, kokioje profesijoje dirba, jaučia didesnę riziką būti išstumti iš darbo rinkos ir dėl savo amžiaus greitu metu nesusirasti darbo. Tai galėtų implikuoti, kad tiriamose valstybėse egzistuoja amžiaus diskriminacija, o jaunas amžius laimi prieš darbo patirtį.

Lytis taip pat lemia darbuotojų preferencijas. Kaip ir darbo vietų apsaugos klausimu, nedarbo išmokas labiau palaiko moterys. Viena vertus, tai gali būti siejama su baime prarasti darbo vietą, pavyzdžiui, išėjus motinystės atostogų. Kita vertus, tai gali reikšti, kad moterys apskritai yra jautresnės socialinės politikos atžvilgiu, t. y., labiau palaiko bet kokią valstybės pagalbą, ir tai nėra susiję su konkrečiomis darbo rinkos rizikomis. Nedarbo išmokas taip pat palaiko mažiau uždirbantys ir tie asmenys, kurie neveda bendro ūkio. Tai rodo, kad, kaip ir teigia Esping-Andersen, šeima yra svarbus paramos šaltinis, o tokios atramos neturėjimas reikšmingai lemia darbuotojų gravitaciją link didesnio valstybės vaidmens kovojant su darbo rinkos ydomis.

Darbo užmokesčio atveju iš esmės pasitvirtina Meltzer ir Richard modelis, kuriuo teigiama, kad asmenys, uždirbantys daugiau, bus mažiau linkę palaikyti nedarbo išmokų didinimą. Jų didinimas galimai reikštų ir mokesčių didinimą, o kai darbuotojams sumokamų mokesčių dydis nebeatitinka valstybės teikiamos gražos, jie išmokų didinimą palaikyti bus linkę mažiau. Vis dėlto, atlikus regresijas atskirose valstybių kategorijose (10-14 priedai), tiek preferencijoms dėl valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms, tiek dėl valdžios išlaidų, lotynų Europos šalyse (Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje) ir buvusiose komunistinėse Europos valstybėse (Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje) darbo užmokestis nėra statistiškai reikšmingas rezultatas. Pirmu atveju tai galima aiškinti tuo, jog lotynų Europos šalyse perskirstymas nėra pagrindinis darbuotojų apsaugos aspektas, daug labiau išplėtotas teisinio reglamentavimo mechanizmas. Antruoju atveju socialinės apsaugos dydis yra mažesnis nei daugumoje kitų išsivysčiusių valstybių, todėl poreikis jį didinti išlieka nepaisant darbo užmokesčio.

Vertinant valstybių kategorijas, bendruose modeliuose stebimas rezultatas, kad valstybės išlaidas nedarbo išmokoms iš visų tiriamų šalių mažiau palaiko liberalios rinkos ekonomikos šalys – Airija, Australija, Didžioji Britanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada ir Naujoji Zelandija. Nors šiose šalyse valstybės teikiamos socialinės apsaugos programos yra mažiau universalios, lyginant su kitomis valstybėmis, tačiau panašu, kad apklausos respondentams esanti sistema yra pakankama. Kartu tai gali implikuoti, kad, kaip teigia Esping-Andersen, anglakalbėse valstybėse vis dar labai gajį „išlaikytinių“ stigma. Šios kategorijos valstybėse socialinė apsauga priklauso nuo materialinės padėties (ang. *means-tested*), kai nustatomas standartas, apibrėžiantis asmens materialinę padėtį, o valstybės pagalbą gauna tik tie, kurių materialinė padėtis nesiekia numatyto standarto, arba kitaip – kurie laikytini pačiais skurdžiausiais. Ir priešingai, labiausiai valstybės išlaidos nedarbo išmokoms palaikomos 5-tos kategorijos valstybėse – Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Vengrijoje. Taip gali būti dėl kelių priežasčių. Kaip jau minėta, šiose valstybėse, lyginant su kitomis Vakarų Europos valstybėmis (išskyrus liberalias rinkos ekonomikas), valstybės išlaidos nedarbo išmokoms yra mažesnės, todėl, jeigu jos netenkina darbuotojų poreikių, gali būti palaikomas jų didinimas. Kartu, kaip pažymėjo Jolanta Aidukaitė⁵², šiose valstybėse egzistuoja komunistinio režimo padariniai – visuomenės solidarumas mažesnis ir didesnis šešėlis, tačiau valstybė laikoma svarbiu paramos šaltiniu, turinčiu užtikrinti tiek darbo vietų apsaugą, tiek pagalbą praradus pajamas.

---

⁵² Aidukaitė, 217.

Atlikus regresijas skirtingose valstybių kategorijose (10 – 14 priedai), įgūdžių skaičius statistiškai reikšmingas rezultatas visose kategorijose, išskyrus trečiąją – Austriją, Belgiją, Nyderlandus, Vokietiją, Šveicariją ir Japoniją. Didžiausias galimybių santykis stebimas pirmos kategorijos valstybėse, o tai reiškia, kad liberalios rinkos ekonomikose, nors palaikymas nedarbo išmokoms yra mažesnis, tačiau įgūdžių plotis preferencijas lemia šiek tiek labiau, galimybių santykis – 0,916. Kartu šiose valstybėse statistiškai reikšmingas išsilavinimo kriterijus, tačiau tik tada, kai lyginami asmenys, mokęsi mokykloje arba universitete. Įdomu tai, kad 1,5 karto bus labiau tikėtina, jog nedarbo išmokų didinimą palaikys asmenys, mokęsi tik mokyklose. Tai rodo, kad jie galimai yra labiau pažeidžiami, nes greičiausiai savo darbuose naudoja mažiau įgūdžių, ir gali susidurti su nedarbu, tačiau akademinio išsilavinimo siekis vis tiek išlieka mažesnis nei buvusiose komunistinės Europos valstybėse. Iš kontroliuojamų kintamųjų statistiškai reikšmingi yra amžius, darbo užmokestis ir bendro ūkio vedimas – nedarbo išmokas labiau palaiko moterys, mažai uždirbantys ir nevedantys bendro ūkio. Pastarasis rezultatas įdomus tuo, kad gravitacija link šeimos apsaugos mechanizmo labiau būdinga Esping-Andersen konservatyviose valstybėse, tačiau šeima tampa svarbiu veiksniumi ir kitose valstybėse, kai kalbama apie pajamų praradimą dėl nedarbo. Dėl bendro ūkio vedimo rezultatų labiausiai išsiskiria Ispanija, Italija, Portugalija ir Prancūzija, kuriose šis kintamasis nėra statistiškai reikšmingas. Tai rodo, kad pasiteisina Bonoli pasiūlymas Esping-Andersen konservatyvias valstybes skirti į du skirtingus klasterius, nes lotynų Europoje aktualesnis teisinio darbo santykių reglamentavimo nagrinėjimas.

Kartu išsilavinimo laipsnis yra statistiškai reikšmingas rezultatas ir kitose nagrinėtose valstybėse. Vis dėlto, kiek išsiskiria postkomunistinės valstybės. Nors didesnis metų, praleistų mokantis, skaičius lemia mažesnę tikimybę palaikyti nedarbo išmokų didinimą, išsilavinimo laipsnis nėra statistiškai reikšmingas rezultatas. Tai iš esmės atliepia Aidukaitės mintį, kad postkomunistinėse šalyse aukštasis mokslas tam tikra prasme universalesnis, ir daugiau jaunų žmonių siekia būtent jo. Tuo tarpu Danijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Islandijoje didelis skirtumas matomas tarp tų asmenų, kurie baigė tik mokyklą arba universitetą. Tai geriausiai referuoja į „kvalifikuotos“ ir „nekvalifikuotos“ darbo jėgos skirstymą, kurio pasigendama Iversen ir Soskice turto teorijoje. Šią skirtį, kaip minėta teorinėje tyrimo dalyje, geriau atliepia Goldthorpe. Paprastai su aukšto išsilavinimo darbuotojais sudaromos ilgalaikės darbo sutartys, todėl jie yra saugesni darbo rinkoje ir jiems nedarbo išmokų dydis nėra toks reikšmingas, kaip tų, kurie neturi aukštojo išsilavinimo ir galimai dirba lengvai kiekybiškai išmatuojamus darbus. Visiškai priešingas rezultatas – III ir IV kategorijos valstybėse. Čia nedarbo išmokų dydžio didinimą kaip tik labiausiai palaiko tie, kurie yra baigę profesines ar technines mokymo įstaigas, o tai atliepia turto teoriją. Ypač išsiskiria Lotynų Europos šalys, kurios bene labiausiai atliepia sudarytas tyrimo hipotezes – jose nedarbo išmokų preferencijas lemia tik įgūdžių skaičius ir išsilavinimas, ypač mokymasis

profesinėse mokyklose, o šio kintamojo galimybių santykis siekia net 23,905. Tai reiškia, kad darbuotojai, baigę profesines ar technines mokyklas, lyginant su baigusiais universitetus, šiose šalyse 23 kartus bus labiau linkę palaikyti nedarbo išmokų didinimą.

Apibendrinant, bendruose modeliuose iš nepriklausomų kintamųjų, kaip ir valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms atveju, statistiškai reikšmingi kintamieji yra įgūdžių skaičius ir išsilavinimas – tiek metai, praleisti mokantis, tiek išsilavinimo laipsnis. Kartu sudaryti bendrieji nedarbo išmokų modeliai, lyginant su valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms modeliais, yra labiau tinkami darbuotojų preferencijų aiškinimui. Vis dėlto, vertinant galimybių santykį, preferencijas nedarbo išmokoms daug geriau paaiškina ne profesijose naudojamų įgūdžių rinkinio pobūdis, tačiau kiti kontroliniai kintamieji, ypač darbo užmokestis, lytis, bendro ūkio vedimas ir valstybių kategorijos. Tai rodo, kad ir nedarbo išmokų preferencijų analizei priežastinis ryšys turėtų būti sudaromas nagrinėjant ekonominę dimensiją – pasiūlos ir paklausos veiksnius, darbo rinkos institucijas bei struktūrinius darbo santykių reguliavimo ir valstybės vaidmens skirtumus.

3.3 Rezultatų apibendrinimas

Siekiant atsakyti į klausimą, kokių įgūdžių rinkinių darbuotojai renkasi didesnę valstybės apsaugą nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo, teorinėje tyrimo dalyje buvo keltos keturios hipotezės. Pirmoji hipotezė – didėjantis profesijoje naudojamų įgūdžių skaičius lemia mažesnę palaikymą valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo – pasitvirtino. Įgūdžių skaičiaus kintamasis pasitvirtino tiek valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas, tiek valdžios išlaidų nedarbo išmokoms atveju. Darbuotojai, turintys daugiau įgūdžių, susiduria su mažesne rizika prarasti savo darbą. Tai geriausiai paaiškina Goldthorpe – su tokiais darbuotojais paprastai sudaromos paslaugų santykio sutartys, kadangi jų darbą yra sunkiau pamatuoti ir prižiūrėti, be to, kuo daugiau skirtingų įgūdžių darbuotojas naudoja, tuo unikalesnis jo įgūdžių rinkinys, todėl darbdaviui tokio darbuotojo praradimas reiškia didelius produktyvumo nuostolius, ir darbdavys yra suinteresuotas išlaikyti tokį darbuotoją. Kita vertus, pasitvirtina ir Christenko, Martinaičio ir Gaušo mintis, kad darbuotojai, savo darbuose naudojantys daugiau įgūdžių, susiduria su mažesne pajamų praradimo rizika, kadangi gali susirasti kitą darbą, kuriame įgūdžių reikia mažiau. Ir atvirkščiai, kai darbuotojai naudoja mažai įgūdžių, jų darbą lengva pamatuoti ir prižiūrėti, jie susiduria su didesne rizika, kadangi darbdaviams nėra sudėtinga juos pakeisti. Kartu tokiems darbuotojams mažėja galimų darbų pasirinkimas, kadangi mažas įgūdžių skaičius apriboja jų galimybes keisti profesijas. Žinoma, šis aspektas apibrėžia tik substantyvią dimensiją, realias darbo ar darbuotojų pakeitimo galimybes labiau atspindi ekonominė dimensija – darbo rinkos pasiūla ir paklausa, darbo rinkos institucijos ir bendra ekonominė situacija valstybėje.

Antroji tyrimo hipotezė – didėjantis įgūdžių gylis lemia mažesnę palaikymą valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo – nepasitvirtino. Įgūdžių gylis tiek valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms, tiek nedarbo apsaugai bendruose dvinarės logistinės regresijos modeliuose buvo statistiškai nereikšmingas rezultatas. Vienintelė išimtis pastebėta atlikus dvinarę logistinę regresiją Austrijos, Belgijos, Nyderlandų, Vokietijos, Šveicarijos ir Japonijos šalyse (7 priedas), kai priklausomas kintamasis – valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms ir kai įtraukiamas išsilavinimo laipsnio kriterijus. Šioje regresijoje didėjantis įgūdžių gylis mažina tikimybę, kad darbuotojas palaikys didesnę valdžios paramą. Toks rezultatas iš esmės prieštarauja Iversen teorijai, kad darbuotojai, investuojantys į specifinius įgūdžius, labiau palaiko valstybės apsaugą, todėl vėlgi labiau atliepiama Goldthorpe mintis, kad meistriški įgūdžiai sukuria didesnę pridėtinę vertę, todėl darbdaviai labiau linkę tokiems darbuotojams siūlyti paslaugų santykio sutartis, kuriomis siekiama darbuotoją kuo ilgiau išlaikyti atitinkamoje darbo vietoje. Įdomu ir tai, kad šioje regresijoje įgūdžių skaičius nėra statistiškai reikšmingas. Tai galima sieti ir su makro ypatumais šiose šalyse – didesniu darbuotojų atstovavimu ir kolektyvinėmis derybomis, didesniu bendradarbiavimu tarp veikėjų ir lankstesniu darbo organizavimu.

Trečioji tyrimo hipotezė – kuo aukštesnis darbuotojų išsilavinimas, tuo jie mažiau palaikys išlaidas ar kitokią paramą valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo – pasitvirtino tiek valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms, tiek nedarbo išmokų atveju. Kartu labai svarbus aspektas – išsilavinimo laipsnis. Šiuo atveju rezultatai išsiskyrė – didesnę valdžios paramą nykstančioms pramonės šakoms labiau palaiko tie asmenys, kurie mokėsi tik mokykloje, o nedarbo išmokas – mokėsi profesinio arba techninio mokymo įstaigose. Tai rodo, kad pasiteisina kritika turto teorijai, kurioje nėra įtraukiami asmenys, nebaigę jokio aukštesnio išsilavinimo. Nykstančios pramonės šakos paprastai siejamos su tokiau fiziniu darbu, kurį po truputį išstumia naujos technologijos, todėl darbuotojai, neturintys aukštesnio išsilavinimo ir papildomų įgūdžių, jaučia didesnę grėsmę prarasti pajamas dėl nykstančių darbo vietų. Kitoks rezultatas stebimas priklausomu kintamuoju įtraukus valdžios nedarbo išmokas. Šias išmokas daug labiau palaiko asmenys, baigę profesinį arba techninį lavinimą. Viena vertus būtų galima teigti, kad Iversen ir Soskice turto teorija iš dalies pasitvirtina – darbuotojai rizikuoja labiau investuodami į profesinį ar techninį mokymą, todėl labiau palaiko valstybės pagalbą nedarbo atveju. Kita vertus, tokios įstaigos turėtų ruošti specialistus pagal darbo rinkos paklausą, todėl toks rezultatas implikuoja, kad tiriamose valstybėse profesinio/techninio rengimo sistema arba ne visai atitinka rinkos poreikius, arba yra per lėta prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų.

Ketvirtoji tyrimo hipotezė skyrėsi nuo kitų, kadangi buvo vertinamas ne darbuotojų įgūdžių rinkinys, bet aiškinamoji teorijoje nustatyto priežastinio ryšio tarp įgūdžių rinkinio ir darbuotojų preferencijų galia, kontroliuojant struktūrinius skirtumus tarp valstybių. Kelta hipotezė, kad įgūdžių

rinkinys darbuotojų palaikymą valstybės apsaugai veikia vienodai nepriklausomai nuo valstybių kategorijos, pasitvirtino iš dalies. Bendruose modeliuose, kaip minėta, statistiškai reikšmingi tik įgūdžių skaičiaus ir išsilavinimo kintamieji. Be to, dvinarių logistinių regresijų rezultatai skirtingose valstybėse skiriasi. Kartu vertinant gana žemus Nagelkerke R^2 rezultatus, galima teigti, kad priežastinis ryšys greičiausiai būtų daug stipresnis, jeigu nepriklausomais kintamaisiais būtų pasirinkti ne substantyvios, bet ekonominės dimensijos veiksniai, susiję su struktūriniais valstybių skirtumais, darbo rinkos pasiūla ir paklausa bei skirtingų veikėjų sąveika. Vertinant valdžios paramą nykstančioms pramonės šakoms, vienintelis nepriklausomas kintamasis, kuris yra statistiškai reikšmingas visose atskirų valstybių regresijose, yra išsilavinimas. Svarbu pabrėžti, kad I, III, IV ir IV kategorijose statistiškai reikšmingas išsilavinimo laipsnis, o Danijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Islandijoje tik metai, praleisti mokantis. Vertinant valdžios išlaidas nedarbo išmokoms, nėra kintamojo, kuris būtų statistiškai reikšmingas visose šalių kategorijose, tačiau dažniausiai sutampa įgūdžių skaičius – jis statistiškai reikšmingas I, II, IV ir V kategorijose. Šiuo atveju darytinos dvi išvados. Pirmą, nykstančiose pramonės šakose dažniausiai naudojami nei profesinio, nei akademinio išsilavinimo nereikalaujantys įgūdžiai, todėl tokie darbuotojai yra atviresni darbo netekimo rizikai, ir taip patvirtinama Goldthorpe darbuotojų pakeičiamumo teorija. Antra, nedarbo išmokų dydžio klausimas neišvengiamai priklauso nuo to, kiek laiko darbuotojui tektų susidurti su nedarbu. Kuo daugiau įgūdžių žmogus turi, tuo jam prieinamesnis didesnis profesijų skaičius, todėl nedarbo laikotarpis teoriškai turėtų būti trumpesnis. „Teoriškai“, kadangi darbo susiradimas realiai priklauso nuo darbo rinkos paklausos ir pasiūlos, kuri nuolat kinta.

Kartu neišvengiamai stebima ir struktūrinių skirtumų valstybėse įtaka darbuotojų preferencijoms. Tiek palaikymas valdžios paramai nykstančioms pramonės šakoms, tiek nedarbo išmokoms mažiausiai tikėtinas liberalios rinkos ekonomikos šalyse – Airijoje, Australijoje, Didžiojoje Britanijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje ir Naujojoje Zelandijoje. Tai rodo, kad darbuotojai iš esmės palaiko esamą situaciją, kai svarbiausias aspektas – konkurencinga rinka, o socialinis valstybės vaidmuo yra mažesnis ir nukreiptas tik į pagalbą labiausiai pažeidžiamiems asmenims. Siekiant atsakyti į klausimą, kuriose valstybėse valdžios vaidmuo palaikomas labiausiai, rezultatai išsiskiria. Labiausiai investicijos į nykstančias darbo vietas palaikomos Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Prancūzijoje, o valdžios išlaidos nedarbo išmokoms – Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Vengrijoje. Pirmuoju atveju, kaip minėta, valstybės intervencija sprendžiant darbo rinkos problemas yra gana įprastas reiškinys, ypač kai kalbama apie teisinį santykių reguliavimą. Antruoju atveju tokį rezultatą gali lemti šiuo metu mažesnė pasiūlos – esamų valstybės išlaidų nedarbui – dalis, arba istoriškai susiformavęs požiūris, kad valstybė yra svarbus paramos šaltinis.

Vertinant kontrolinius kintamuosius, tiek valdžios paramos nykstančioms pramonės šakoms, tiek nedarbo išmokų atveju statistiškai reikšmingi regresoriai – amžius, lytis ir darbo užmokestis. Iš esmės pasitvirtina Meltzer ir Richard įžvalga, kad didesnę valstybės apsaugą minėtais klausimais labiau palaiko mažiau uždirbantys, kadangi jie yra labiau pažeidžiami nedarbo atžvilgiu. Kartu didesnę apsaugą labiau palaiko moterys. Kaip minėta, greičiausiai taip yra todėl, kad jos yra jautresnės socialinės politikos klausimais. Amžiaus regresoriaus rezultatai skiriasi. Valdžios paramą nykstančioms pramonės šakoms labiau palaiko jaunesni asmenys, o nedarbo išmokas – vyresni darbuotojai. Viena vertus, tai gali implikuoti ir tam tikras ydas aukštojo išsilavinimo sistemoje, kadangi jaunesni asmenys, rinkdamiesi studijas, jaučia didesnę nerimą, kad pasirinkta profesija ar darbo kryptis gali būti greitai išstumta technologinių pokyčių ar skaitmenizacijos. Kita vertus, vyresni asmenys labiau nerimauja dėl galimo ilgesnio nedarbo laikotarpio, o tai galimai implikuoja amžiaus diskriminacijos aspektus arba perkvalifikavimo programų trūkumą valstybėse. Kartu stebimas ir kitas aspektas – preferencijas dėl valdžios siekio išsaugoti nykstančias darbo vietas lemia priklausymas profesinėms sąjungoms, o preferencijas nedarbo išmokoms – bendro ūkio vedimo kintamasis. Pirmuoju atveju valdžios paramą labiau palaiko tie, kurie priklauso profesinėms sąjungoms. Tokio rezultato buvo galima tikėtis, kadangi profesinių sąjungų paskirtis – apsaugoti darbuotojus ir atstovauti jų interesus. Antruoju atveju tampa svarbus šeimos aspektas, kadangi labiau pažeidžiami jaučiasi tie asmenys, kurie neveda bendro ūkio su partneriu ar partnere. Tai rodo, kad nors šeimos argumentas svarbiausias Esping-Andersen konservatyvių šalių klasteryje, tačiau jis aktualus ir kitose valstybėse, ypač kai asmenys susiduria su ilgesnio nedarbo rizika.

Išvados ir rekomendacijos

Šiuo tyrimu buvo siekiama nustatyti priežastinį ryšį tarp darbuotojų profesijose naudojamo įgūdžių rinkinio ir jų preferencijų valstybės apsaugai nuo galimo pajamų praradimo dėl nedarbo. Įgūdžių rinkinys buvo operacionalizuojamas per profesijose naudojamą įgūdžių skaičių ir įgūdžių gylį. Pastarasis kintamasis susijęs su darbuotojų išsilavinimu, kadangi aukštesnis išsilavinimas lemia didesnę įgūdžių meistriskumą, arba kitaip – įgūdžių gylį, todėl gylis buvo laikomas įsiterpiančiu kintamuoju. Dėl šios priežasties buvo keltos trys hipotezės. Pirmoji – didėjantis įgūdžių skaičius lemia mažesnę palaikymą valstybės teikiamai apsaugai nuo galimo pajamų praradimo, antroji – mažesnę palaikymą lemia didėjantis įgūdžių gylis, ir trečioji – mažesnę palaikymą lemia didėjantis išsilavinimas. Kartu buvo tikrinta ir minėto priežastinio ryšio aiškinamoji galia, kontroliniu kintamuoju įtraukiant valstybių klasterius. Taip buvo daryta todėl, kad įgūdžių įtaką preferencijoms galima aiškinti per substantyvią – įgūdžių rinkinio pobūdžio – ir ekonominę – struktūrinių skirtumų valstybėse – dimensijas. Siekiant patikrinti aiškinamąjį

galią buvo kelta ketvirtoji hipotezė – įgūdžių rinkinys lemia darbuotojų preferencijas nepaisant valstybių kategorijos.

Tyrimo rezultatai rodo, kad pasitvirtina pirmoji, trečioji ir ketvirtoji hipotezės. Mažiau tikėtina, kad darbuotojai palaikys valstybės paramą nykstančioms pramonės šakoms ir išlaidų didinimą nedarbo išmokoms tada, kai savo profesijose naudoja didesnę įgūdžių skaičių ir yra aukštesnio išsilavinimo. Šiuo atveju įgūdžių gylis bendruose dvinarės logistinės regresijos modeliuose nebuvo statistiškai reikšmingas rezultatas. Kartu iš dalies pasitvirtino ir ketvirtoji hipotezė – priežastinis ryšis tarp darbuotojų preferencijų ir jų įgūdžių skaičiaus ir išsilavinimo stebimas nepaisant valstybių kategorijos. Vis dėlto, itin svarbus aspektas – sudarytų modelių tinkamumo rezultatai. Nors modelis tinkamai suklasifikuoja nemažai stebimų atvejų, tačiau jų Nagelkerke R^2 neviršija 0,2. Tai rodo, kad greičiausiai papildomai egzistuoja kiti determinantai, preferencijas galintys paaiškinti dar geriau. Svarbu ir tai, kad įgūdžių skaičiaus galimybių santykis paprastai arti vieno, tad neretu atveju preferencijas daug geriau paaiškina išsilavinimo laipsnis arba kiti kontroliniai kintamieji, pavyzdžiui, valstybių kategorijos ar darbo užmokestis.

Šis darbas prisideda prie darbuotojų preferencijų determinantų nagrinėjimo, o gauti rezultatai parodo svarbą tęsti tokius tyrimus. Ateities tyrimai gali būti įvairių krypčių. Bene svarbiausia kryptis būtų nustatyti ekonominės dimensijos determinantus, t. y., kaip pasiūla ir paklausa ir darbo rinkos institucijos lemia darbuotojų įgūdžių perkeliamumą ir pakeičiamumą, o kartu ir jų preferencijas. Pastebėta, kad atskirų valstybių kategorijose rezultatai skyrėsi, pavyzdžiui, įgūdžių gylis buvo statistiškai reikšmingas Austrijos, Belgijos, Nyderlandų, Vokietijos, Šveicarijos ir Japonijos regresijoje, kai priklausomu kintamuoju pasirinkta valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms ir kai įtraukiamas išsilavinimo laipsnio kriterijus.

Kartu labai skyrėsi ne tik determinantų įtaka, bet ir pats palaikymas valdžios paramai skirtingose šalyse. Pavyzdžiui, labiausiai investicijos į nykstančias darbo vietas palaikomos Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Prancūzijoje, o valdžios išlaidos nedarbo išmokoms – Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Vengrijoje, tad būtų aktualu plačiau nagrinėti skirtumus tarp valstybių ir jų įtaką darbuotojų preferencijoms. Be to, būtų galima pasirinkti tik vieną šalių kategoriją, pavyzdžiui, buvusias komunistines Europos valstybes, kadangi jos tarpusavyje skiriasi, o Menno Fenger teigimu, galėtų būti skirstomos į dvi kategorijas, atskiriant Baltijos šalis.

Šiame tyrime buvo pasirinkta nagrinėti valdžios paramą siekiant išsaugoti darbo vietas ir valdžios išlaidas nedarbo išmokoms, tačiau labai svarbus aspektas galėtų būti ir kitos valstybės vykdomos priemonės. Pavyzdžiui, Lietuvoje papildomai yra teikiamos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės –

parama mokymuisi (profesinis mokymas, įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, stažuotė, neformalaus švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas), įdarbinimo rėmimas (įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių rėmimas) ir parama darbo vietoms steigti (įdarbinimas į steigiamas subsidijuojamas darbo vietas, įdarbinimas į vietas, įsteigtas pagal Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus, savarankiško užimtumo rėmimas)⁵³. Antonia Asenjo ir Clemente Pignatti teigimu, nedarbo draudimo schemas valstybėse taip pat susijusios ne tik su išmokomis ar aktyvios darbo rinkos priemonėmis, tačiau ir teisine apsauga ar dalyvavimo schemose ypatybėmis, pavyzdžiui, reikalavimų nustatymu gaunantiems išmokas – kiek laiko reikia būti išdirbus, kokiose programose reikia dalyvauti arba per kiek laiko reikia įsidarbinti naujoje vietoje⁵⁴. Tai rodo, kad labai svarbus ir teisinis darbo santykių reglamentavimas, vertas atskiro nagrinėjimo lyginant valstybių teikiamos nedarbo apsaugos schemas.

Vertinant tyrimo rezultatus iš viešosios politikos perspektyvos, taip pat stebimi keli svarbūs aspektai. Pirma, valdžios nedarbo išmokas daug labiau palaiko tie, kurie yra baigę profesinį ar techninį išsilavinimą. Kaip buvo minėta, tai gali reikšti tokio lavinimo programų neatitikimą rinkos poreikiams arba per lėtą prisitaikymą prie besikeičiančių rinkos sąlygų. Ypatingai šis rezultatas stebimas 3 ir 4 kategorijos valstybėse – Austrijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Šveicarijoje, Japonijoje, Ispanijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Prancūzijoje. Bonoli teigimu, šios kategorijos valstybės pasižymi stipriu teisiniu reguliavimu, o 3 kategorijos valstybės dar ir stipriomis kolektyvinėmis derybomis⁵⁵. Esping-Andersen taip pat pažymi, kad minėtose valstybėse svarbus statuso išlaikymas ir šeimos elementas⁵⁶. Vis dėlto, rezultatai rodo, kad šie aspektai greičiausiai nėra pakankami, o profesines mokyklas baigę asmenys jaučiasi nesaugūs dėl savo ateities. Įdomu tai, kad šiose šalyse asmenys, apskritai neturintys jokie aukštesnio išsilavinimo, jaučiasi saugiau nei baigę profesines ar technines mokyklas. Tai rodo, kad verta plačiau nagrinėti esamas profesinio lavinimo schemas, jų adaptaciją prie besikeičiančių sąlygų ir valstybės apsaugą baigusiemis profesinį mokymą, kartu atsižvelgiant į teisinio darbo santykių reguliavimo aspektą.

Ir antra, šiuo tyrimu viešosios politikos kontekste pastebėta lyties ir amžiaus kintamųjų įtaka darbuotojų preferencijoms. Kaip minėta empirinėje darbo dalyje, didesnę apsaugą palaiko moterys. Tai gali lemti kelios priežastys. Viena vertus, moterys gali jaustis mažiau saugios darbo rinkoje, kita vertus – jos yra „jautresnės“ socialinės politikos atžvilgiu. Moterų padėties darbo rinkoje ir jų apsaugos

---

⁵³ Užimtumo tarnyba, 6.

⁵⁴ Asenjo ir Pignatti, 7.

⁵⁵ Bonoli, 1008.

⁵⁶ Esping-Andersen, 27.

klausimai kartu galėtų būti aktualūs ir lyčių tyrimams. Taip pat aktualus ir amžiaus regresorius. Valdžios paramą nykstančioms pramonės šakoms labiau palaiko jaunesni asmenys, o nedarbo išmokas – vyresni darbuotojai. Pirmuoju atveju rezultatas stebina, kadangi prie technologinių pokyčių, kurie dažniausiai ir lemia darbo vietų mažėjimą tam tikrose pramonės šakose, turėtų būti lengviau prisitaikyti jaunesniems asmenims, tačiau būtent jie labiau palaiko valdžios paramą nykstančioms darbo vietoms. Tai rodo, kad būtų aktualu tirti ne tik profesinio ar techninio mokymo sistemas, tačiau ir apskritai švietimo sistemos lankstumą prisitaikant prie besikeičiančių rinkos sąlygų. Tuo tarpu vyresni žmonės greičiausiai jaučia didesnę riziką būti išstumtais iš darbo rinkos ir dėl savo amžiaus greitai metu nesusirasti darbo, o tai rodo amžiaus diskriminaciją darbo rinkoje. Dėl šios priežasties viešajai politikai aktualus vyresnio amžiaus žmonių įtraukimas, darbuotojų perkvalifikavimo ir mokymosi visą gyvenimą programos.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Aidukaitė, Jolanta, „Welfare Reforms and Socio-Economic Trends in the 10 New EU Member States of Central and Eastern Europe“, *Communist and Post-Communist Studies*, 44(3), 2011, 211–219. <<https://online.ucpress.edu/cpcs/article/44/3/211/189/Welfare-reforms-and-socio-economic-trends-in-the>>
2. Asenjo, Antonia ir Clemente Pignatti, „Unemployment Insurance Schemes Around the World: Evidence and Policy Options“, *International Labour Office*, 2019, 6. <<https://bit.ly/2LXbwdQ>>
3. Bonoli, Giuliano, „Social Policy Through Labor Markets: Understanding National Differences in the Provision of Economic Security to Wage Earners“, *Comparative Political Studies*, 36(9), 2003, 1007-1030. <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010414003257099>>
4. Bonoli, Giuliano. „Public attitudes to social protection and political economy traditions in Western Europe“, *European Societies*, 2(4), 200, 441. <<https://doi.org/10.1080/713767005>>
5. Čekanavičius, Vydas ir Gediminas Murauskas, „Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose“, Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 210-219. <<http://www.statistika.mif.vu.lt/wp-content/uploads/2014/04/regresine-analize.pdf>>
6. Christenko, Aleksandr, Žilvinas Martinaitis ir Simonas Gaušas, „Specific and General Skills: Concepts, Dimensions, and Measurements“, *Competition and Change*, 24(1), 2020, 44-69. <<https://doi.org/10.1177/1024529419882554>>
7. Cusack, Thomas, Torben Iversen ir Philipp Rehm, „Risks at Work: The Demand and Supply Sides of Government Spending“, *Oxford Review of Economic Policy*, 22(3), 2006, 365-389. <<https://doi.org/10.1093/oxrep/grj022>>
8. Emmenegger, Patrick, „Specificity versus replaceability: the relationship between skills and preferences for job security regulations“, *Socio-Economic Review*, 7(3), 2009, 407-430. <<https://academic.oup.com/ser/article/7/3/407/1691892>>
9. Esping-Andersen, Gosta, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, 1990, 9-34.
10. Fenger, Menno H.J.M., „Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating Post-Communist Countries in a Welfare Regime Typology“, *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, 3(2), 2007, 1-30.
11. Goldthorpe, John H., *On Sociology: Numbers, Narratives, and the Integration of Research and Theory*, Oxford University Press, 2000, 206-230.
12. Hall, Peter A. ir David Soskice, *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford University Press, 2001, 1-21

13. Iversen, Torben ir David Soskice, „An Asset Theory of Social Policy Preferences“, *American Political Science Review*, 95(4), 2001. 875-893.
<<https://sites.fas.harvard.edu/~iversen/PDFfiles/SocialPreferences.pdf>>
14. Janilionis, Vytautas, „Daugialypės regresinės analizės taikymas socialiniuose tyrimuose“, ES struktūrinių fondų lėšomis įgyvendinto projekto „Lietuvos HSM duomenų archyvo (LiDA) plėtra“ mokomoji medžiaga, 2011, 11. <<https://bit.ly/3bVDQYR>>
15. Kersbergen, Kees van ir Barbara Vis, *Comparative Welfare State Politics: Developments, Opportunities, and Reform*, Cambridge University Press, 2013, 31-52.
<<https://doi.org/10.1017/CBO9781139021852>>
16. Korpi, Walter, „Power Resources and Employer-Centered Approaches in Explanations of Welfare States and Varieties of Capitalism: protagonists, Consenters, and Antagonists“, *World Politics*, 58(2), 2006, 173. <<https://www.jstor.org/stable/40060131>>
17. Lazaer, Edward P., „Firm-Specific Human Capital: A Skill-Weights Approach“, *Journal of Political Economy*, 117(5), 2009, 914-940.
<https://www.jstor.org/stable/10.1086/648671?seq=1#metadata_info_tab_contents>
18. Meltzer, Allan H. ir Scott F. Richard, „A Rational Theory of the Size of Government“, *Journal of Political Economy*, 89(5), 1981, 914-927.
<https://www.jstor.org/stable/1830813?seq=1#metadata_info_tab_contents>
19. Rehm, Philipp, „Risks and Redistribution. An Individual-Level Analysis“, *Comparative Political Studies*, 42(7), 2009, 855-881. <<https://doi.org/10.1177/0010414008330595>>
20. Rothwell, Jonathan ir Hannah Van Drie, „The effect of COVID-19 and disease suppression policies on labor markets: A preliminary analysis of the data“, *The Brookings Institution*, 2020-04-27.
<<https://brook.gs/2TwCXzC>>
21. SODRA, „Nedarbo išmokų gavėjų skaičius išaugo ketvirtadaliu“, 2020-05-14.
<<https://bit.ly/3er8F9x>>
22. Streeck, Wolfgang. „Skills and Politics: General and Specific“, *MPIfG Discussion Paper 11/1*, 2011, 1-38. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1781042>
23. Užimtumo tarnyba, „Lietuvos darbo rinka 2020/04“, 2-3. <<https://bit.ly/3eliiGJ>>
24. Zutavern, Jan ir Martin Kohli, „Needs and Risks in the Welfare State“. Kn. Francis G. Castles et al. (sud.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford University Press, 2010, 169.

Priedai

1 priedas. Valstybių gerovės režimų klasifikacija

Valstybė	P. Hall ir D. Soskice		G. Esping-Andersen			G. Bonoli				M. Fenger ir J. Aidukaitė			
	Tipologija		Tipologija			Tipologija				Tipologija			
	LRE	KRE	L	K	SD	A	Š	KE	LE	L	K	SD	Post-kom.
Airija	+												
Australija	+		+										
Austrija		+		+				+			+		
Belgija		+						+			+		
Bulgarija													+
Čekija													+
Danija		+			+		+				+		
Didžioji Britanija	+					+				+			
Estija													+
Islandija		+											
Ispanija									+		+		
Italija				+					+				
Japonija		+											
Jungtinės Amerikos Valstijos	+		+			+				+			
Kanada	+		+										
Kroatija													+
Latvija													+
Lenkija													+
Lietuva													+
Naujoji Zelandija	+									+			
Norvegija		+			+		+				+		
Nyderlandai		+						+			+		
Portugalija									+				
Prancūzija				+					+		+		
Slovakija													+
Slovėnija													+
Suomija		+					+				+		
Švedija		+			+		+				+		
Šveicarija		+						+					
Vengrija													+
Vokietija		+		+				+			+		

Paaiškinimai: LRE – liberalios rinkos ekonomika, KRE – koordinuota rinkos ekonomika, L – liberalus modelis, K – konservatyvus modelis, SD – socialdemokratinis modelis, A – angliškai klabančios valstybės, Š – Šiaurės šalys, KE – kontinentinės Europos šalys, LE – lotynų Europos šalys, Post-kom. – buvusios komunistinės Europos šalys.

2 priedas. Profesijoje naudojamų įgūdžių skaičius ir gylis

Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Įgūdžių skaičius	Įgūdžių gylis	Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Įgūdžių skaičius	Įgūdžių gylis	Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Įgūdžių skaičius	Įgūdžių gylis
111	11	2.518075041	232	11	0.875908545	322	11	1.069316615
121	11	1.592408081	233	9	1.401645797	324	5	0.301478188
122	14	1.555688114	234	8	1.348340855	325	7	0.288073729
132	13	1.918002742	235	8	1.488942071	331	6	0.896227626
133	14	1.710289939	241	10	0.708801672	332	10	0.712707721
134	11	2.189706897	242	11	1.232383044	333	8	0.784636576
141	10	1.793447893	243	13	1.159210363	334	2	0.443282937
143	10	1.949566358	251	10	1.689087239	335	10	0.6098673
211	12	1.409811756	252	14	1.34156981	341	4	0.288608286
212	7	2.245075938	261	9	1.620135258	342	10	0.535637386
213	14	1.300478978	262	10	0.619707114	343	7	0.520866917
214	14	1.795527702	263	11	1.274802537	351	10	1.068989844
215	14	1.180121446	264	4	0.842463785	352	7	0.537843574
216	14	0.744353145	265	5	0.121810905	411	4	0.230660401
221	11	1.77447712	311	12	0.586019892	412	3	0.664256167
222	11	1.368467368	312	14	0.910068925	413	1	0.005468095
224	11	1.508159039	313	6	0.858670849	421	4	0.215405849
225	13	1.032868985	314	13	0.422756804	422	3	0.625353767
226	13	1.101505077	315	13	0.733277664	431	3	0.465130442
231	11	1.147162822	321	10	0.394914917	432	1	0.298053479

Šaltinis: Aleksandr Christenko, Žilvino Martinaičio ir Simono Gaušo tyrimui surinkti duomenys

Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Igūdžių skaičius	Igūdžių gylis	Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Igūdžių skaičius	Igūdžių gylis	Profesijų grupės kodas (ISCO 08)	Igūdžių skaičius	Igūdžių gylis
511	5	0.595766878	713	2	0.498668343	821	2	1.076962833
512	4	0.539746088	721	2	0.884245157	831	4	0.558314813
513	1	0.159301718	722	4	1.173419012	833	4	0.296488783
514	1	0.17137138	723	3	2.173446302	834	2	1.401197879
515	2	0.442901275	731	4	0.776475589	835	4	1.306315735
516	3	0.430583204	732	3	0.765060678	912	2	0.411412
521	2	0.287203368	741	4	1.613899288	921	2	0.840627
522	8	0.894621468	742	7	0.971153005	931	2	1.017522
523	1	0.188491667	751	1	0.484929241	933	4	0.38316
524	2	0.111350625	752	3	0.967075558	961	7	0.395579
531	5	0.437144373	753	1	0.070798663	962	2	0.372304
532	1	0.910046117	754	4	0.419637212			
541	4	0.378698211	811	2	2.133803793			
611	4	0.789487624	812	2	2.000309887			
612	3	0.431099269	813	5	0.768887566			
621	2	0.954745303	814	2	1.356345984			
622	3	0.454678547	815	2	0.805256492			
632	2	1.491326164	816	2	1.297480751			
711	5	0.463388029	817	2	0.964484776			
712	2	0.186094507	818	2	2.034743163			

Šaltinis: Aleksandr Christenko, Žilvino Martinaičio ir Simono Gaušo tyrimui surinkti duomenys

3 priedas. Multikolinearumo testai – kintamųjų koreliacija

KINTAMŲJŲ KORELIACIJA		ĮS	ĮG	A	DU	MM	L	PPS	BŪ	IL	VK
Įgūdžių skaičius (ĮS)	Pirsono koreliacijos koeficientas	1.000	.499**	.041**	.320**	.299**	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	.020*	.065**	.099**	.423**	-.092**
Įgūdžių gylis (ĮG)	Pirsono koreliacijos koeficientas	.499**	1.000	.054**	.258**	.210**	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	.064**	.080**	.071**	.300**	-.078**
Amžius (A)	Pirsono koreliacijos koeficientas	.041**	.054**	1.000	.177**	-.116**	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-.003	.123**	.200**	-.030**	-.035**
Darbo užmokestis (DU)	Pirsono koreliacijos koeficientas	.320**	.258**	.177**	1.000	.165**	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	.251**	.085**	.151**	.307**	-.017
Metai, praleisti mokantis (MM)	Pirsono koreliacijos koeficientas	.299**	.210**	-.116**	.165**	1.000	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-.078**	.112**	.054**	.715**	-.151**
Lytis (L)	Pirsono koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	.020*	.064**	-.003	.251**	-.078**	1.000	-.018*	.019*	-.067**	-.014
Priklausymas profesinei sąjungai (PPS)	Pirsono koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	.065**	.080**	.123**	.085**	.112**	-.018*	1.000	.105**	.121**	-.305**
Bendro ūkio vedimas (BŪ)	Pirsono koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	.099**	.071**	.200**	.151**	.054**	.019*	.105**	1.000	.097**	-.058**
Išsilavinimo laipsnis (IL)	Pirsono koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	.423**	.300**	-.030**	.307**	.715**	-.067**	.121**	.097**	1.000	-.180**
Valstybių kategorijos (VK)	Pirsono koreliacijos koeficientas	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Spirmano koreliacijos koeficientas	-.092**	-.078**	-.035**	-.017	-.151**	-.014	-.305**	-.058**	-.180**	1.000
** Koreliacija reikšminga 0.01 lygiu.											
* Koreliacija reikšminga 0.05 lygiu											

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

4 priedas. Multikolinearumo testai – dispersijos mažėjimo daugiklis ir tolerancijos matas

Multikolinearumo testai																
	ĮS	ĮG	MM	MI	PTI	UI	A	L	DU	PPS	BŪ	1 K	2 K	3 K	4 K	5 K
Modelis, kai priklausomas kintamasis – valdžios parama nuosmukį patiriančioms pramonės šakoms, siekiant išsaugoti darbo vietas																
Dispersijos mažėjimo daugiklis	1.535	1.342	1.876	-*	1.310	2.347	1.122	1.101	1.308	1.335	1.066	1.200	1.694	-*	1.432	1.638
Tolerancijos matas	.651	.745	.533	-*	.426	.892	.908	.765	.749	.938	.833	.590	.426	-*	.698	.611
Modelis, kai priklausomas kintamasis – valdžios išlaidos nedarbo išmokoms																
Dispersijos mažėjimo daugiklis	1.542	1.330	1.993	-*	1.282	2.404	1.122	1.094	1.256	1.292	1.068	1.243	1.674	-*	1.483	1.752
Tolerancijos matas	.648	.752	.502	-*	.780	.416	.891	.914	.796	.774	.937	.805	.597	-*	.674	.571
*Lyginamoji kategorija																
Paaiškinimai: ĮS – įgūdžių skaičius, ĮG – įgūdžių gylis, MM – metai, praleisti mokantis, MI – mokymasis tik mokykloje, PTI – profesinis/techninis išsilavinimas, UI – universitetinis išsilavinimas, A – amžius, L – lytis, DU – darbo užmokestis, PPS – priklausymas profesinėms sąjungoms, BŪ – bendro ūkio vedimas, 1 K – I valstybių kategorija, 2 K – II valstybių kategorija, 3 K – III valstybių kategorija, 4 K – IV valstybių kategorija, 5 K – V valstybių kategorija.																

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

5 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. I valstybių kategorija

I kategorija - Airija, Australija, Didžioji Britanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Naujoji Zelandija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
			Iš viso						Iš viso		
899 (41,9%)	P=0,000	0,192	Iš viso	69,6%	Visi stebėjimai <1	934 (43,5%)	P=0,000	0,173	Iš viso	70,2%	Visi stebėjimai <1
			Pritariu	89,1%					Pritariu	89,0%	
			Nepritariu	42,1%					Nepritariu	37,0%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.048	.023	4.491	.034	.953	Įgūdžių skaičius	-.073	.021	11.692	.001	.929
Įgūdžių gylis	-.013	.159	.006	.936	.987	Įgūdžių gylis	-.022	.154	.020	.889	.979
Išsilavinimas: mokykla	.832	.181	21.114	.000	2.298	Metai, praleisti mokantis	-.023	.014	2.777	.096	.977
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.584	.223	6.876	.009	1.792						
Amžius	-.020	.006	12.359	.000	.980	Amžius	-.017	.006	9.407	.002	.983
Lytis (vyras)	-.772	.158	23.991	.000	.462	Lytis (vyras)	-.628	.149	17.697	.000	.534
Darbo užmokestis	-4.192	1.236	11.496	.001	.015	Darbo užmokestis	-5.651	1.221	21.431	.000	.004
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.583	.195	8.978	.003	.558	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.563	.188	8.988	.003	.569

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

6 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. II valstybių kategorija

II kategorija - Danija, Norvegija, Suomija, Švedija ir Islandija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
			Iš viso						Iš viso		
1379 (48,8%)	p=0,000	0,103	Iš viso	70,7%	Visi stebėjimai <1	1375 (48,7%)	p=0,000	0,118	Iš viso	71,1%	Visi stebėjimai <1
			Pritariu	94,8%					Pritariu	94,2%	
			Nepritariu	14,1%					Nepritariu	17,1%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igūdžių skaičius	-.053	.019	7.955	.005	.949	Igūdžių skaičius	-.044	.018	5.883	.015	.957
Igūdžių gylis	-.059	.127	.214	.643	.943	Igūdžių gylis	-.001	.128	.000	.994	.999
Išsilavinimas: mokykla	.266	.160	2.772	.096	1.305	Metai, praleisti mokantis	-.085	.019	19.787	.000	.919
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.118	.211	.313	.576	1.126						
Amžius	-.001	.005	.011	.918	.999	Amžius	-.004	.005	.639	.424	.996
Lytis (vyras)	-.679	.129	27.649	.000	.507	Lytis (vyras)	-.751	.129	33.791	.000	.472
Darbo užmokestis	-3.469	1.013	11.738	.001	.031	Darbo užmokestis	-3.037	.985	9.510	.002	.048
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.260	.137	3.602	.058	.771	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.259	.138	3.528	.060	.772

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

7 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. III valstybių kategorija

III kategorija - Austrija, Belgija, Nyderlandai, Vokietija, Šveicarija ir Japonija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
			Iš viso						Iš viso		
1782 (66,8%)	p=0.000	0,153	Iš viso	72,7%	Visi stebėjimai <1	1716 (64,3%)	p=0,000	0,141	Iš viso	72,0%	Visi stebėjimai <1
			Pritariu	92,4%					Pritariu	93,3%	
			Nepritariu	25,0%					Nepritariu	22,5%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igūdžių skaičius	-.010	.017	.315	.575	.991	Igūdžių skaičius	-.019	.017	1.294	.255	.981
Igūdžių gylis	-.249	.124	4.039	.044	.779	Igūdžių gylis	-.206	.125	2.725	.099	.814
Išsilavinimas: mokykla	.757	.158	22.915	.000	2.132	Metai, praleisti mokantis	-.100	.020	25.068	.000	.905
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.722	.141	26.219	.000	2.058						
Amžius	-.013	.005	8.008	.005	.987	Amžius	-.013	.005	7.485	.006	.987
Lytis (vyras)	-.679	.120	31.957	.000	.507	Lytis (vyras)	-.681	.120	32.061	.000	.506
Darbo užmokestis	-2.668	.833	10.252	.001	.069	Darbo užmokestis	-2.902	.823	12.444	.000	.055
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.433	.125	11.923	.001	.649	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.401	.125	10.242	.001	.670

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

8 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. IV valstybių kategorija

IV kategorija - Ispanija, Italija, Portugalija ir Prancūzija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
			Iš viso	91,8%					Iš viso	91,8%	
840 (71,1%)	p=0.000	0,089	Pritariu	100%	Visi stebėjimai <1	828 (70,1%)	p=0,000	0,096	Pritariu	100%	Visi stebėjimai <1
			Nepritariu	0,6%					Nepritariu	0,6%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.054	.034	2.498	.114	.947	Įgūdžių skaičius	-.058	.033	3.160	.075	.943
Įgūdžių gylis	-.386	.250	2.375	.123	.680	Įgūdžių gylis	-.462	.249	3.449	.063	.630
Išsilavinimas: mokykla	.686	.308	4.959	.026	1.986	Metai, praleisti mokantis	-.064	.024	6.794	.009	.938
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.265	.565	.220	.639	1.303						
Amžius	-.012	.012	1.046	.307	.988	Amžius	-.009	.012	.570	.450	.991
Lytis (vyras)	-.734	.261	7.893	.005	.480	Lytis (vyras)	-.714	.257	7.719	.005	.490
Darbo užmokestis	-1.122	1.615	.483	.487	.326	Darbo užmokestis	-1.345	1.572	.732	.392	.261
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.271	.313	.748	.387	1.311	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.241	.316	.578	.447	1.272

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

9 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios parama nykstančioms pramonės šakoms. V valstybių kategorija

V kategorija - Lietuva, Latvija, Estija, Bulgarija, Čekija, Kroatija, Lenkija, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
1899 (61%)	p=0.000	0,071	Iš viso	79,6%	Visi stebėjimai <1	1898 (61%)	p=0,000	0,081	Iš viso	80,0%	Visi stebėjimai <1
			Pritariu	99,4%					Pritariu	99,3%	
			Nepritariu	0,5%					Nepritariu	2,6%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igūdžių skaičius	-.025	.017	2.101	.147	.976	Igūdžių skaičius	-.018	.017	1.079	.299	.982
Igūdžių gylis	.043	.126	.114	.736	1.043	Igūdžių gylis	.054	.127	.179	.673	1.055
Išsilavinimas: mokykla	.590	.153	14.948	.000	1.804	Metai, praleisti mokantis	-.124	.024	27.225	.000	.883
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.429	.195	4.837	.028	1.535						
Amžius	-.030	.005	34.641	.000	.970	Amžius	-.032	.005	37.658	.000	.969
Lytis (vyras)	-.498	.123	16.325	.000	.608	Lytis (vyras)	-.510	.123	17.171	.000	.601
Darbo užmokestis	-1.382	.772	3.205	.073	.251	Darbo užmokestis	-1.278	.777	2.704	.100	.279
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.109	.160	.466	.495	1.116	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.085	.161	.276	.599	1.088

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

10 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. I valstybių kategorija

I kategorija - Airija, Australija, Didžioji Britanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Naujoji Zelandija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
327 (15,2%)	P=0,000	0,208	Iš viso	72,4%	Visi stebėjimai <1	329 (15,3%)	P=0,000	0,212	Iš viso	72,2%	Visi stebėjimai <1
			Išleisti mažiau	91,6%					Išleisti mažiau	90,2%	
			Išleisti daugiau	29,0%					Išleisti daugiau	33,2%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Ilgūdžių skaičius	-.098	.042	5.439	.020	.907	Ilgūdžių skaičius	-.108	.041	6.751	.009	.898
Ilgūdžių gylis	.479	.287	2.789	.095	1.615	Ilgūdžių gylis	.469	.282	2.776	.096	1.599
Išsilavinimas: mokykla	.329	.301	1.189	.275	1.389	Metai, praleisti mokantis	.019	.048	.157	.692	1.019
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	-.423	.430	.968	.325	.655						
Amžius	.010	.010	1.021	.312	1.010	Amžius	.009	.010	.857	.355	1.009
Lytis (vyras)	-.041	.280	.021	.883	.960	Lytis (vyras)	-.012	.270	.002	.965	.988
Darbo užmokestis	-13.905	4.198	10.973	.001	.000	Darbo užmokestis	-16.241	4.265	14.500	.000	.000
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.120	.338	.125	.723	1.127	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.133	.338	.154	.695	1.142
Bendras ūkio vedimas	.729	.266	7.509	.006	2.072	Bendras ūkio vedimas	.815	.263	9.595	.002	2.259

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

11 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. II valstybių kategorija

II kategorija - Danija, Norvegija, Suomija, Švedija ir Islandija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
871 (30,8%)	P=0,000	0,267	Iš viso	71,3%	Visi stebėjimai <1	865 (30,6%)	P=0,000	0,260	Iš viso	70,0%	Visi stebėjimai <1
			Išleisti mažiau	90,2%					Išleisti mažiau	79,3%	
			Išleisti daugiau	59,0%					Išleisti daugiau	57,2%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Įgūdžių skaičius	-.088	.024	13.610	.000	.916	Įgūdžių skaičius	-.095	.023	16.860	.000	.909
Įgūdžių gylis	-.179	.175	1.049	.306	.836	Įgūdžių gylis	-.177	.174	1.042	.307	.838
Išsilavinimas: mokykla	.426	.195	4.784	.029	1.531	Metai, praleisti mokantis	-.037	.024	2.301	.129	.964
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.045	.263	.029	.864	1.046						
Amžius	.059	.006	87.771	.000	1.061	Amžius	.057	.006	79.964	.000	1.059
Lytis (vyras)	-.313	.164	3.642	.056	.731	Lytis (vyras)	-.270	.163	2.765	.096	.763
Darbo užmokestis	-6.208	1.789	12.037	.001	.002	Darbo užmokestis	-6.432	1.784	12.998	.000	.002
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.322	.176	3.361	.067	.724	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.309	.175	3.112	.078	.734
Bendras ūkio vedimas	.382	.170	5.020	.025	1.465	Bendras ūkio vedimas	.408	.170	5.762	.016	1.503

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

12 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. III valstybių kategorija

III kategorija - Austrija, Belgija, Nyderlandai, Vokietija, Šveicarija ir Japonija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
1086 (40,7%)	P=0,000	0,171	Iš viso	66,2%	Visi stebėjimai <1	1053 (39,5%)	P=0,000	0,122	Iš viso	64,9%	Visi stebėjimai <1
			Išleisti mažiau	77,5%					Išleisti mažiau	79,0%	
			Išleisti daugiau	51,5%					Išleisti daugiau	45,9%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igūdžių skaičius	-.039	.020	3.791	.052	.962	Igūdžių skaičius	-.034	.020	2.895	.089	.967
Igūdžių gylis	.029	.147	.040	.842	1.030	Igūdžių gylis	.058	.146	.159	.690	1.060
Išsilavinimas: mokykla	-.035	.182	.037	.847	.966	Metai, praleisti mokantis	-.062	.026	5.824	.016	.940
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.967	.166	33.784	.000	2.630						
Amžius	.032	.006	33.389	.000	1.032	Amžius	.029	.006	26.945	.000	1.029
Lytis (vyras)	-.047	.139	.114	.736	.954	Lytis (vyras)	-.062	.138	.202	.653	.940
Darbo užmokestis	-4.898	1.121	19.079	.000	.007	Darbo užmokestis	-4.998	1.086	21.188	.000	.007
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.244	.141	3.006	.083	1.277	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	.395	.140	7.954	.005	1.484
Bendras ūkio vedimas	.558	.144	14.993	.000	1.746	Bendras ūkio vedimas	.467	.143	10.659	.001	1.595

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

13 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. IV valstybių kategorija

IV kategorija - Ispanija, Italija, Portugalija ir Prancūzija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
586 (49,6%)	P=0,000	0,125	Iš viso	64,7%	Visi stebėjimai <1	580 (49,1%)	P=0,000	0,073	Iš viso	62,6%	Visi stebėjimai <1
			Išleisti mažiau	41,1%					Išleisti mažiau	36,6%	
			Išleisti daugiau	80,9%					Išleisti daugiau	81,0%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igūdžių skaičius	-.083	.024	11.954	.001	.920	Igūdžių skaičius	-.075	.023	10.537	.001	.928
Igūdžių gylis	-.206	.189	1.187	.276	.814	Igūdžių gylis	-.104	.184	.323	.570	.901
Išsilavinimas: mokykla	-.037	.200	.034	.854	.964	Metai, praleisti mokantis	-.060	.022	7.424	.006	.942
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	3.174	.938	11.448	.001	23.905						
Amžius	.006	.008	.571	.450	1.006	Amžius	-.003	.008	.121	.728	.997
Lytis (vyras)	.078	.173	.203	.652	1.081	Lytis (vyras)	-.076	.168	.203	.652	.927
Darbo užmokestis	.107	1.297	.007	.934	1.113	Darbo užmokestis	.592	1.308	.205	.651	1.807
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.133	.234	.323	.570	.875	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.232	.234	.981	.322	.793
Bendras ūkio vedimas	.158	.177	.791	.374	1.171	Bendras ūkio vedimas	.091	.175	.272	.602	1.096

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

14 priedas. Dvinarė logistinė regresija: valdžios išlaidos nedarbo išmokoms. V valstybių kategorija

V kategorija - Lietuva, Latvija, Estija, Bulgarija, Čekija, Kroatija, Lenkija, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija											
Išsilavinimo laipsnis						Metai, praleisti mokantis					
Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas	Stebėjimų skaičius	Omnibus testas	Nagelkerke R^2	Klasifikacija		Kuko matas
1445 (46,4%)	P=0,000	0,037	Iš viso	65,2%	Visi stebėjimai <1	1444 (46,4%)	P=0,000	0,053	Iš viso	62,6%	Visi stebėjimai <1
			Išleisti mažiau	4,9%					Išleisti mažiau	36,6%	
			Išleisti daugiau	96,5%					Išleisti daugiau	81,0%	
Lygties kintamieji											
Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis	Nepriklausomi kintamieji	Regresijos koeficientas	Standartinė paklaida	Valdo statistika	Statistinis reikšmingumas	Galimybių santykis
Igdžių skaičius	-.053	.017	10.169	.001	.949	Igdžių skaičius	-.036	.017	4.771	.029	.964
Igdžių gylysis	-.215	.121	3.180	.075	.806	Igdžių gylysis	-.197	.121	2.627	.105	.822
Išsilavinimas: mokykla	.145	.148	.957	.328	1.156	Metai, praleisti mokantis	-.097	.023	17.637	.000	.907
Išsilavinimas: profesinės/techninės mokyklos	.124	.194	.406	.524	1.132						
Amžius	.000	.005	.001	.969	1.000	Amžius	-.002	.005	.159	.690	.998
Lytis (vyras)	-.270	.117	5.295	.021	.763	Lytis (vyras)	-.334	.118	7.984	.005	.716
Darbo užmokestis	-.336	.772	.190	.663	.715	Darbo užmokestis	.185	.786	.055	.814	1.203
Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.181	.161	1.262	.261	.835	Priklausymas profesinei sąjungai (nepriklauso)	-.206	.162	1.628	.202	.813
Bendras ūkio vedimas	.253	.118	4.595	.032	1.288	Bendras ūkio vedimas	.284	.119	5.697	.017	1.329

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Tarptautinės socialinio tyrimo programos duomenimis

Summary

Employees preferences for state protection against a possible loss of income due to unemployment: a skills-based approach

This study aims to examine the causal link between the skill set used by employees in their occupation and their preferences for state protection against a possible loss of income due to unemployment. State protection is operationalized as a government support to declining industries to save jobs and government expenditure on unemployment benefits. The skill set is defined as the number of skills used in occupations and their depth. The latter variable is related to education, as higher education leads to deeper skills, so depth is considered as an intervening variable.

The theoretical background of the study is based on two aspects. Firstly, taking into account T. Iversen and D. Soskice asset theory, J. Goldthorpe class scheme model, and the studies of W. Streeck, E. Lazaer, A. Christenko, Ž. Martinaitis, and S. Gaušas, the individualistic approach to the skill set is reviewed. Based on these studies, three hypotheses were raised. Less support for government protection is determined by 1) increasing number of skills, 2) increasing depth of skills and 3) higher level of education. Secondly, the influence of skills on preferences can be explained not only through the substantive dimension (nature of the skill set) but also through the economic dimension - structural differences across countries, that rely on macro aspects. In order to control such differences, the works of P. Hall and D. Soskice, G. Esping-Andersen, G. Bonoli, M. Fenger and J. Aidukaitė have been reviewed and the factors of the economic dimension were taken into account by clustering the 22 surveyed countries into five categories that best define aspects of their employment relationship regulation and the role of the government. Therefore, the fourth hypothesis states that the explanatory power of the causal link between employees' skill sets and their preferences should persist regardless of the country category.

The study was performed using binary logistic regression and data from the International Social Survey Programme. The results show that hypotheses 1, 3 and 4 were confirmed. Firstly, workers with more skills are less likely to support state protection because they are at a lower risk of losing their job. This is best explained by Goldthorpe, who claims that when an employee uses a unique skill set and his work is hard to measure and supervise, the loss of such employee would mean a significant loss of productivity. Therefore, the employer is interested in retaining such employee through a service relationship contract which provides more long-term job security for the employee. Also, this result

confirms Christenko, Martinaitis, and Gaušas idea that employees who use more skills in their jobs are less exposed to the risk of losing income because they may find another job by deskilling.

The second statistically significant variable is education - the higher it is, the less likely it is for employees to support state protection. Furthermore, in terms of educational attainment, results differ. Greater government support for declining industries is more supported by those who studied only at school. Declining industries are generally associated with manual labor, which is gradually being replaced by new technologies and digitalization, making workers without higher education and additional skills at a greater risk of losing income. However, higher expenditure for unemployment benefits are supported more by those who acquired their skills through vocational or technical training. Therefore, Iversen and Soskice asset theory is partially confirmed: workers who decide to invest in vocational or technical training are exposed to a bigger risk of the possible loss of income and therefore are more supportive of expenditure for unemployment benefits. This result implies that in the studied countries the vocational/technical training system either does not fully meet the market needs or is too slow to adapt to the changing market conditions.

The fourth hypothesis of the study was partially confirmed because in the general models, the depth of skills was a statistically insignificant result. At the same time, considering the relatively low performance of the models, it can be argued that the causal link is likely to be much stronger if independent variables were to be selected from economic factors related to structural differences among the countries. Therefore, it shows the importance to continue employees preferences research in the future, especially trying to determine the main factors of the economic dimension and their influence on the preferences.

Moreover, the results of this study are important in the context of the public policy analysis. The future research in this field could be based on 4 aspects. Firstly, other measures for the possible loss of income, such as active labor market policy measures taken by the states or legal labor regulation aspects, should be considered. Secondly, it is worth examining vocational training schemes, their adaptation to the changing conditions and the state protection for those who have acquired their skills through it. Thirdly, the results show that women tend to be more in favor of the state protection, so it would be relevant to look more closely at their role and protection in the labor market. Lastly, results suggest that age is also a significant indicator. Younger people are more concerned about the protection of declining industries whereas older people – about the unemployment benefits. Therefore, a closer look is required for issues concerning the general education system flexibility to adapt to changing market conditions as well as lifelong learning programs and older people inclusion in the labor market.